

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
Τμήμα Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΠΟΣΤΟΛΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Θ Ε Μ Α:

“Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ”

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
Κος Αν. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΤΡΑ 2005

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	6192
----------------------	------

*Με εκτίμηση,
στους καθηγητές μου
στο ΑΤΕΙ Πατρών*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: "ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ : ΜΙΑ ΜΑΚΡΙΑ ΠΟΡΕΙΑ...!" ..	8
"Εισαγωγής Πρόλογος"	9
1. Οι πρώτες προσπάθειες για Ευρωπαϊκή Ενοποίηση.....	11
2. Η ιστορική διαδικασία της υλοποίησης της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης.....	13
• Η Διακήρυξη Schuman	
• Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ)	
• Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΧ)	
• Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ)	
• Η Πρώτη Διεύρυνση	
• Η Δεύτερη Διεύρυνση	
• Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ)	
• Η Συμφωνία Schengen	
• Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ)	
• Η Συνθήκη του Μάαστριχ	
• Η Τρίτη Διεύρυνση	
• Η "Ευρώπη των 25"	
• Το Σύνταγμα της Ευρώπης	
"Εισαγωγής Επίλογος"	22

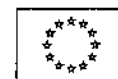
σελ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:**Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ..... 23****Μέρος Πρώτο**

1.1	Το τουριστικό φαινόμενο	24
1.2	Αντικείμενο της τουριστικής πολιτικής.....	26
1.2.1	Συστατικά στοιχεία της τουριστικής πολιτικής	28
1.3	Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και ο τουρισμός - Ιστορική αναδρομή.....	28
1.4	Στατιστικά στοιχεία και εκτιμήσεις. Ευρωπαϊκός τουρισμός.....	34

Μέρος Δεύτερο

1.5.	Η Συνθήκη του Ευρωπαϊκού Συντάγματος: Ορόσημο για τον ευρωπαϊκό τουρισμό	41
1.6	Η Ευρωπαϊκή τουριστική πολιτική σήμερα.....	43
1.6.1	Ανταγωνιστικότητα και ποιότητα υπηρεσιών	45
1.6.2	Ασφάλεια και σταθερότητα του ευρωπαϊκού τουρισμού.....	48
1.6.3	Αειφόρος ευρωπαϊκός τουρισμός: Η πρόκληση της κοινοτικής τουριστικής πολιτικής	48
1.6.4	Γνώση και προώθηση: Σημαντικότερα "εργαλεία" του ευρωπαϊκού τουρισμού.....	51
1.6.5	Τουρισμός και μεταφορές: Ένα αναπόσπαστο κομμάτι	53
1.7.	Συμπερασματικά.	54

	σελ.
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ:	
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	56
Εισαγωγή - Το ευρώ.....	57
2.1. "Ευρώ" - Τουρισμός	60
2.2. Οι επιμέρους επιπτώσεις	61
2.2.1. Ο τουρισμός ως οικονομική δραστηριότητα	63
2.2.2. Η σημασία των επιτοκίων	64
2.2.3. Η τιμή συναλλάγματος.....	65
2.3. Το ενιαίο νόμισμα και οι καταναλωτές - ταξιδιώτες	66
2.4. "Εν κατακλείδι"	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:	
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	70
3.1. "Tourism 2020 Vision"	
Έρευνα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού	71
3.2. Σημερινή επισκόπηση του ελληνικού τουρισμού.....	74
3.3. Προσωπικές εκτιμήσεις.....	76
Επίλογος	78
Πηγές - Βιβλιογραφία.....	80

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες και την εκτίμησή μου στον επιβλέποντα καθηγητή Dr. Αναστάσιο Παναγόπουλο για την καθοδήγησή του στην εν λόγω εργασία αλλά και για τις πολύτιμες συμβουλές και βοήθεια σε επιλογές που αφορούν τόσο το εκπαιδευτικό όσο και επαγγελματικό μου μέλλον.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κο Γρηγόρη Γιανούτσο, υπεύθυνο τμήματος για την ενημέρωση του κοινού σε θέματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου / γραφείο για την Ελλάδα και την κα Ηλιάννα Καλλίρη, βοηθό υπευθύνου, για τον χρόνο που αφιέρωσαν ώστε να γίνει η μελέτη μου πιο ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός είναι ένα φαινόμενο που αφορά την πλειονότητα των πολιτών της Ευρώπης, ως χρηστών και παροχών υπηρεσιών σχετικών με τον τουρισμό, στα κράτη-μέλη και σε ένα ευρύ φάσμα τρίτων χωρών-εταίρων.

Οι γρήγορες μεταβολές του παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος και η μεγαλύτερη διεθνοποίηση τόσο της ζήτησης όσο και της προσφοράς υπηρεσιών έχουν σημαντικές συνέπειες για τις δραστηριότητες τις σχετικές με τον τουρισμό, ιδιαίτερα στην Ευρώπη, που εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει την κύρια δύναμη του τουρισμού σε παγκόσμια επίπεδα. Πάντως, η παραδοσιακή ηγετική θέση του ευρωπαϊκού τουρισμού, που βασίζεται κυρίως στην ποικιλία των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της και στον πλούτο των θελγέτρων της, δεν μπορεί να θεωρείται δεδομένη.

Παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, εξακολουθεί να υπάρχει έλλειψη συνειδητοποίησης των επιχειρήσεων σε σχέση με τις ευκαιρίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που προσφέρονται σε επίπεδο Κοινότητας, και δεν υπάρχει αρκετή συνεργασία και διαβουλεύσεις μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων μερών σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το γεγονός ότι μέχρι πρόσφατα δεν υπήρχε ειδική νομική βάση για τον τουρισμό, στις διάφορες Συνθήκες, αποτελεί τρανή απόδειξη για την απουσία συντονισμένων ενεργειών από πλευράς Κοινότητας.

Το πρόσφατο Άρθρο III-281 του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, σημειώνει πραγματική πρόοδο, αφού ορίζει ότι η Κοινότητα μπορεί να παρεμβαίνει στον τουριστικό τομέα, συμπληρώνοντας τη δράση των κρατών-μελών. Η βάση για τη χάραξη επίσημης κοινής τουριστικής πολιτικής έχει πλέον τεθεί.

Από την άλλη πλευρά, η πρόσφατη υιοθέτηση ενός ενιαίου νομίσματος προϋποθέτει την προσαρμογή των "κανόνων" από μία εθνική βάση σε ένα Ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο τομέας του τουρισμού δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Το Ευρώ επηρεάζει άμεσα την οικονομική πλευρά του τουριστικού φαινομένου, με σημαντικότερο αντίκτυπο το ότι έδωσε τη δυνατότητα στους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις να έχουν σημαντικό κέρδος από την απαλλαγή από το κόστος του συναλλάγματος.

Η "υδροκέφαλη" τελική μορφή της εργασίας είναι απόρροια του καταμερισμού των στοιχείων που αναλογούν στα επιμέρους θέματα της επικείμενης ανάλυσης.

"Με όνομα βαρύ σαν ιστορία" η απαραίτητη ιστορική αναδρομή στην πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης φτάνοντας μέχρι τις μέρες μας, καταλαμβάνει ένα σημαντικά μεγάλο κομμάτι της εν λόγω εργασίας.

Ακολουθεί η αναφορά στους απαραίτητους ορισμούς-εργασία που αποσκοπεί στην κατανόηση των περαιτέρω αναλύσεων καθώς και μία σειρά στατιστικών στοιχείων, όπως άλλωστε το απαιτεί κάθε εμπειριστατωμένη έρευνα.

Παραμένοντας στην ίδια θεματική ενότητα ακολουθεί μία –κατά το δυνατότερο- λεπτομερής ανάλυση της ευρωπαϊκής τουριστικής πολιτικής, της οποίας η πολύπλοκη φύση απαιτεί το μεγαλύτερο κομμάτι της εργασίας.

Έπειτα, όπως μας ορίζει το θέμα, αναλύονται οι επιπτώσεις του Ευρώ στον προαναφερθέντα τομέα της κοινοτικής δράσης, κομμάτι της εργασίας που περιορίζεται, λόγω της σχετικά πρόσφατης ισχύος του και συνεπώς αποτελεσμάτων.

Τέλος, η απαραίτητη αναφορά στη χώρα μας και κάποιες προσωπικές εκτιμήσεις, ολοκληρώνουν την ανάλυση του εξαιρετικά ενδιαφέροντος θέματος που μου δόθηκε η ευκαιρία να ασχοληθώ.

Θα ήθελα να τονίσω, ότι η οποιαδήποτε ανάλυση και αναφορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει επιλεγεί να γίνεται σε Κοινοτικό επίπεδο –ως ολότητα- και όχι μεμονωμένα στα 25 κράτη-μέλη, καθώς η υπογραφή της Συνθήκης του Ευρωπαϊκού Συντάγματος –παρά τις όποιες δυσκολίες τελικής της αποδοχής- υποδηλώνει πλέον και επίσημα τις βλέψεις μια μία μελλοντική πολιτική ενοποίησης. Ήδη οι οποιοσδήποτε πολιτικές της Ένωσης (οικονομική, εξωτερική κλπ.) την "υπονοούν" ως ενιαίο γεωγραφικό, οικονομικό, πολιτιστικό κλπ. χώρο.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ

σελίδα

Πίνακας 1.1:	Εκτίμηση διεθνούς τουρισμού	25
Πίνακας 1.2:	Προβλέψεις εισερχόμενου τουρισμού και διεθνείς τουριστικές αφίξεις στην Ευρώπη κατά περιοχή υποδοχής (σε εκατομμύρια)	30
Πίνακας 1.3:	Μερίδιο αγοράς (%) εισερχόμενου τουρισμού και διεθνών τουριστικών αφίξεων στην Ευρώπη κατά περιοχή υποδοχής	30
Πίνακας 1.4:	Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης (%) εισερχόμενου τουρισμού και διεθνών τουριστικών αφίξεων στην Ευρώπη κατά περιοχή υποδοχής	31
Πίνακας 1.5:	Προβλέψεις εισερχόμενου τουρισμού και διεθνείς τουριστικές αφίξεις κατά περιοχή υποδοχής (σε εκατομμύρια)	31
Πίνακας 1.6:	Μερίδιο αγοράς (%) εισερχόμενου τουρισμού και διεθνών τουριστικών αφίξεων κατά περιοχή υποδοχής	32
Πίνακας 1.7:	Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης (%) εισερχόμενου τουρισμού και διεθνών τουριστικών αφίξεων κατά περιοχή υποδοχής	32
Πίνακας 2.1:	Τα κέρματα και τα τραπεζογραμμάτια Ευρώ και η αντιστοιχία τους σε Δραχμές.....	58
Πίνακας 3.1:	Προβλέψεις διεθνών τουριστικών αφίξεων στα Βαλκάνια	72
Πίνακας 3.2:	Προβλέψεις διεθνών τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα και σε ανταγωνιστικούς προορισμούς.....	72
Πίνακας 3.3:	Προβλέψεις διεθνών τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα από κύριες τουριστικές αγορές.....	73
Πίνακας 3.4:	Μοντέλο εποχικότητας 2001 και 2002 (με βάση αφίξεις από πτήσεις εξωτερικού)	75
Πίνακας 3.5:	Αφίξεις εξωτερικού το 2002 στους πέντε σημαντικότερους προορισμούς.....	76

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

**« ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΗΣΗ:
ΜΙΑ ΜΑΚΡΑ ΠΟΡΕΙΑ...! »**

"Εισαγωγής Πρόλογος"

"Η Ευρώπη δεν θα γίνει μεμιάς, ούτε μέσα σ' ένα συνολικό οικοδόμημα. Θα γίνει με συγκεκριμένες πραγματοποιήσεις, που θα δημιουργήσουν πρώτα μια πραγματική αλληλεγγύη".

Με αυτά τα λόγια, ο **Robert Schuman**, υπουργός εξωτερικών της Γαλλίας, στην ιστορική διακήρυξή του της 9ης Μαΐου 1950, σηματοδοτεί την αρχή για μία σταδιακή σμίκρυνση της αντινομίας που υπήρχε μεταξύ ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και εθνικής ανεξαρτησίας.

Τα ευρωπαϊκά κράτη, που μόλις είχαν επανακτήσει την εθνική κυριαρχία τους μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, δεν θα έπρεπε να την εγκαταλείψουν αμέσως και εντελώς προς όφελος ενός ομοσπονδιακού ευρωπαϊκού κράτους.

Πενήντα πέντε χρόνια μετά, είναι παράδοξο πως ένας χώρος που κατακερματίστηκε επανειλημμένες φορές από πολέμους και καταστροφές, ένας χώρος όπου αναπτύχθηκαν οι πιο αβυσσαλέες αντιπαλότητες μεταξύ εθνών, κυβερνήσεων και λαών, είναι ο ίδιος χώρος στον οποίο παράχθηκαν και αναπαράχθηκαν κοινωνικές και ιδεολογικές συγκρούσεις με μοναδική ένταση, και αυτός ο οποίος φιλοξενεί την πιο ολοκληρωμένη μορφή συνεννόησης και συνεργασίας της διεθνούς κοινότητας.

Ο αιώνας που ανέτειλε, βρίσκει την Ευρώπη, ως μία από τις πλέον αναπτυγμένες και ώριμες οικονομικά και πολιτικά ευρύτερες κοινωνίες και γεωγραφικές περιοχές του πλανήτη ανά τους αιώνες, η οποία μετά από μακροχρόνια προετοιμασία με προσεκτικά βήματα, συνιστά στις μέρες μας μία εν δυνάμει νέα και ενιαία υπερδύναμη, έτοιμη να πρωταγωνιστεί παγκοσμίως.

Οι κοινοί θεσμοί και η επιδίωξη κοινών στόχων προώθησαν την ευρωπαϊκή συνεργασία και σιγά-σιγά την επεξέτειναν σε καινούργιους τομείς του οικονομικού και κοινωνικού βίου. Βασικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να υπηρετήσει τον πολίτη. Αυτό επιδιώκει με την κατάργηση των εσωτερικών

συνόρων, με την καθιέρωση ενιαίου νομίσματος και με την παροχή νέων αρμοδιοτήτων στην Κοινότητα.

Από την 1η Ιανουαρίου 1993 η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελεί μία ενιαία αγορά χωρίς εσωτερικά σύνορα. Οι έλεγχοι στα σύνορα που αποτελούσαν και το βασικότερο σύμβολο του διαχωρισμού καταργούνται σε σημαντικό βαθμό. Οι πολίτες των 15 (τότε ακόμα) κρατών-μελών μπορούν να ταξιδεύουν στην Κοινότητα χωρίς περιορισμούς, να ζουν και να εργάζονται σε όποια κοινοτική χώρα επιθυμούν. Οι επιχειρήσεις μπορούν να πωλούν τα προϊόντα και να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε οποιαδήποτε άλλη χώρα της ΕΟΚ, χωρίς άλλες διατυπώσεις εκτός απ' εκείνες που απαιτούνται στη δική τους χώρα. Καταργούνται οι περιορισμοί στη διακίνηση κεφαλαίων και οι τράπεζες, οι ιδιώτες και οι επιχειρήσεις έχουν το δικαίωμα και τη δυνατότητα να επενδύουν τα χρήματά τους στο νόμισμα ή την αγορά που επιθυμούν.

Γίνεται κατανοητό, πως ο **τουρισμός** δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστος από αυτόν τον κυκεώνα αλλαγών και εξελίξεων καθώς αποτελεί έναν από τους σημαντικούς οικονομικούς τομείς και γνωρίζει τη μεγαλύτερη άνθηση σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο. Είναι ένας τομέας ο οποίος συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση των θέσεων απασχόλησης, και ο οποίος βρίσκεται στην εμπροσθοφυλακή των νέων προσεγγίσεων στον τομέα της τεχνολογικής καινοτομίας. Συμβάλλει στην κατάρτιση και την ετοιμότητα των ανθρωπίνων πόρων και ενδυναμώνει τη διαχείριση της διατήρησης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς από την οποία εξαρτάται. Η τεχνολογική καινοτομία είναι στο επίκεντρο των τουριστικών δραστηριοτήτων, τόσο σε επίπεδο διαχείρισης του δυναμικού και των δομών, όσο και σε επίπεδο προώθησης και εμπορίας των προορισμών.

Η διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης είναι πλέον αμετάκλητη. Εισχώρησε βαθιά στην πολιτική και την οικονομική πραγματικότητα, επηρεάζει τις βιομηχανικές στρατηγικές, αλλάζει την μέχρι τώρα εικόνα της Ευρώπης. Η ενωμένη Ευρώπη –πέρα από μία διπλωματική επιτυχία- συνιστά κυρίως μια εμπειρία καθολικής ισχύος που αποσκοπεί στον καθορισμό των κανόνων και της συμπεριφοράς, μεταξύ των κρατών-μελών.

Ως πολίτες της μεγάλης αυτής οικογένειας εθνών και κρατών, που αντιπροσωπεύει την ελευθερία της έκφρασης και τη δημοκρατία, καλούμαστε να συμβάλουμε στην επιτυχία της.

Συνεπώς, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ακόμη και σε παγκόσμια κλίμακα, ο τουρισμός έχει σημαντική επίπτωση, τόσο από οικονομικής απόψεως, άμεσα ή έμμεσα, όσο και σε πολιτισμικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Για αυτούς και μόνο τους λόγους, η εισαγωγή πολιτικών συνεργασίας σε κοινοτικό επίπεδο σε αυτόν τον τομέα αποκτά τόση σημασία. Επιπλέον, η Ευρώπη, παρά την τεράστια ποικιλομορφία της, είναι ένα είδος συνολικού προορισμού. Ή, τουλάχιστον, από έναν εξωτερικό παρατηρητή, μπορεί να θεωρηθεί ως ενιαίος προορισμός, παρότι παρουσιάζει, μέσα στην ποικιλομορφία της, πολλά κοινά σημεία τα οποία χρήζουν αξιοποίησης. Κατάλληλα αξιοποιημένη η ποικιλομορφία της, μπορεί να αποτελέσει έναν από τους κύριους παράγοντες έλξης.

1. Οι πρώτες προσπάθειες για ευρωπαϊκή ενοποίηση

Ξεκινώντας από τη Γερμανία και καθώς εξαπλώθηκε και στον υπόλοιπο κόσμο, ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος (1914-1918) έφερε μεγάλη αλλαγή στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Η Ευρώπη οδηγήθηκε στην καταστροφή. Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο ο Αριστέιδης Μπριάντ προτείνει το όραμα των **"Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης"**. Στη συνέχεια ο κόμης Καλλέργη ιδρύει την **"Πανευρωπαϊκή Ένωση"**. Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος (1939-1945) – όμως- καταστρέφει αυτές τις προσπάθειες.

Από τις στάχτες αυτού του πολέμου αναβιώνει πάλι η ιδέα της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Οι ευρωπαίοι ηττημένοι ή κερδισμένοι, βγαίνουν από τον πόλεμο αυτό τελείως κατεστραμμένοι. Ως συνέπεια αυτής της κατάστασης, οι εθνικές διαφορές αμβλύνονται και ο τυφλός πατριωτισμός μειώνεται. Επίσης η πληθώρα των ευρωπαϊκών οργανισμών και κινημάτων που ιδρύονται μετά το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, αποτελούν τρανή απόδειξη της επιθυμίας όλων να ανοικοδομήσουν την Ευρώπη.

Ένα νέο σύστημα σταθερών ισοτιμιών του Bretton Woods, με το οποίο θεσπίστηκαν για πρώτη φορά κανόνες για το διεθνές νομισματικό σύστημα και ορίστηκαν σταθερές ισοτιμίες νομισμάτων, τα οποία ήταν μετατρέψιμα σε χρυσό, υιοθετείται από τις κατεστραμμένες οικονομικά χώρες.

Όμως η πρώτη κρίση του πετρελαίου καθώς και η έξαρση του πληθωρισμού, που προκλήθηκε από τις δαπάνες για τη χρηματοδότηση του πολέμου των ΗΠΑ στο Βιετνάμ, εμπόδισαν την περαιτέρω λειτουργία του συγκεκριμένου συστήματος.

Την συμφωνία του Bretton Woods η Ελλάδα την υπέγραψε το 1945 και το 1953 η δραχμή, μετά την υποτίμησή της κατά 50%, συνδέθηκε με το σύστημα των σταθερών ισοτιμιών. Το 1945 δημιουργήθηκαν οι συνθήκες νομισματικής σταθερότητας και η δραχμή συνδέθηκε με το δολάριο, το οποίο ήταν ελεύθερα μετατρέψιμο σε χρυσό και ορίστηκε η σταθερή της ισοτιμία.

Τον Οκτώβριο του 1946 αρχίζει να λειτουργεί η **"Ευρωπαϊκή Ένωση των Φεντεραλιστών"** που μετεξελίσσεται σε **"Ευρωπαϊκό Κίνημα"** κάτω από την προεδρία των Blum, Churchill και De Gasperi. Επιπλέον ιδρύονται το **"κίνημα για την Ενωμένη Ευρώπη"** στην Αγγλία, το **"Γαλλικό Συμβούλιο για την Ενωμένη Ευρώπη"** στη Γαλλία και η **"Ευρωπαϊκή Ένωση"** στη Γερμανία. Το 1946 επίσης, δημιουργείται το **"Σοσιαλιστικό Κίνημα για τις Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης"**.

Τον Ιούλιο του 1947 πραγματοποιείται η συγκρότηση του **Οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (ΟΕΟΣ)** ενώ τον Σεπτέμβριο του 1947 ιδρύεται η **BENELUX**. Ουσιαστικά αυτοί οι δύο οργανισμοί δεν προωθούν την ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, μιας και περιορίζονται στο μοίρασμα της μεταπολεμικής βοήθειας του Marshal. Άλλωστε η BENELUX δεν μπορεί να θεωρηθεί προσπάθεια ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης λόγω της περιορισμένης έκτασής της (Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο).

Το όραμα όλων όμως, για μια Ενωμένη Ευρώπη, αρχίζει να προσεγγίζεται με μια μακροχρόνια διαδρομή από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

Ανθρακα και Χάλυβα μέχρι τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και υλοποιείται με την πραγματοποίηση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης και την καθιέρωση ενός ενιαίου νομίσματος, του Ευρώ.

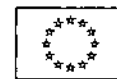
2. Η ιστορική διαδικασία της υλοποίησης της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης

Την άνοιξη του 1950, τα ευρωπαϊκά δρώμενα είναι σε άσχημη κατάσταση. Η ουσία του προβλήματος βρίσκεται στη σχέση των δύο "αιωνίων" αντιπάλων, Γαλλίας και (ομοσπονδιακής τότε) Γερμανίας. Υπήρχε η ανάγκη να δημιουργηθεί ένας δεσμός μεταξύ των δύο αυτών κρατών και να συγκεντρωθούν γύρω τους όλες οι ελεύθερες χώρες της Ευρώπης προκειμένου να οικοδομήσουν μαζί το κοινό τους πεπρωμένο.

Η πρόταση του Jean Monnet, για τη διαχείριση από κοινού της αγοράς άνθρακα και χάλυβα υπό ανεξάρτητη αρχή, στον Γάλλο υπουργό εξωτερικών Robert Schuman και στον Γερμανό καγκελάριο Konrad Adenauer, υπήρξε η αρχή.

Στις 9 Μαΐου 1950, η πρόταση διατυπώνεται επίσημα από τον Schuman και στις 18 Απριλίου 1951 στο Παρίσι υπογράφηκε η **Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)**. Τη συνθήκη συνυπόγραψαν 6 ευρωπαϊκά κράτη: η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ολλανδία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο δεχόμενοι την "από κοινού" χάραξη και εφαρμογή μιας **ενιαίας πολιτικής** στον πολύ σημαντικό αυτό τομέα της οικονομίας τους. Η 9η Μαΐου θα οριστεί αργότερα ως "Ημέρα της Ευρώπης". Στις 25 Ιουλίου 1952, τέθηκε σε εφαρμογή η Συνθήκη ΕΚΑΧ.

Με τη διακήρυξη του αυτή ο Robert Schuman διέβλεπε τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς για όλα τα προϊόντα, σε ένα διεθνή καταμερισμό της εργασίας και στην καλύτερη χρησιμοποίηση των νέων μεθόδων παραγωγής. Πέρα όμως από την οικονομική ολοκλήρωση, με την συγχώνευση των οικονομικών συμφερόντων

των ευρωπαϊκών κρατών, διέβλεπε και την πολιτική ολοκλήρωση με τη σταδιακή δημιουργία μιας "ευρωπαϊκής ομοσπονδίας".

Σε διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στη Μεσσήνα της Ιταλίας τον Ιούνιο του 1955, αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί έκθεση εξετάζοντας τη δυνατότητα δημιουργίας κοινής αγοράς για όλα τα προϊόντα, καθώς και κοινότητα για την πυρηνική ενέργεια. Τα συμπεράσματα υιοθετήθηκαν από τη διάσκεψη της Βενετίας στις 29 Μαΐου του 1957 στο Καπιτώλιο της Ρώμης υπογράφονται οι συνθήκες για την ίδρυση της **Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ)** με έξι χώρες μέλη (Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο) και της **Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ) (EURATOM)**.

Η **Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα**, έχει αντικείμενα που αφορούν τις γενικότερες οικονομικές σχέσεις των έξι μεταξύ τους και των έξι ως συνόλου, με τις Τρίτες, εκτός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, χώρες. Στόχοι της ΕΟΚ ήταν η ανάπτυξη των χωρών-μελών και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, με τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς, όπου άνθρωποι, προϊόντα και κεφάλαια θα κινούνται ελεύθερα μεταξύ των κρατών-μελών της Κοινότητας.

Η ειρηνική χρήση της ατομικής ενέργειας στη βιομηχανική και οικονομική ανάπτυξη των έξι, αποτελεί τον στόχο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας.

Και οι δύο αυτοί θεσμοί έχουν οργανωτική ομοιότητα με την ΕΚΑΧ και, προπάντων, την ίδια ή και μεγαλύτερη αναγκαστικότητα των αποφάσεών τους στο εσωτερικό των έξι. Η "ενσυνείδητη εκχώρηση εξουσίας" από τους έξι στις τρεις, πια, "Κοινότητες" έχει πλέον αυξηθεί σημαντικά και σε έκταση και σε βάθος. Οι "Ευρωπαϊκές Κοινότητες" ή απλά, η "Ευρωπαϊκή Κοινότητα" είναι πλέον γεγονός.

Το Ηνωμένο Βασίλειο, προτίμησε μία συνεργασία που θα σήμαινε την εξάλειψη των τελωνειακών δασμών μεταξύ των κρατών-μελών της, διατηρώντας όμως αυτά την αυτονομία τους κι αν δεν απαιτούνταν η εγκατάλειψη μέρους της εθνικής τους κυριαρχίας.

Το 1959 δημιουργείται λοιπόν, η **Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ)**, στην οποία προχώρησαν το Ηνωμένο Βασίλειο, η Νορβηγία, η Σουηδία, η Δανία, η Αυστρία, η Πορτογαλία, η Ισλανδία, η Ελβετία και αργότερα η Φιλανδία.

Η βρετανική κυβέρνηση αναθεωρώντας τη θέση της πάνω στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση υποβάλλει επίσημα την υποψηφιότητά της, τον Αύγουστο του 1961 για να γίνει πλήρες μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Το παράδειγμά της ακολουθήθηκε κι από τη Δανία, τη Νορβηγία και την Ιρλανδία. Τον Ιούλιο του ίδιου έτους η Ελλάδα υπογράφει Συμφωνία Σύνδεσης με την ΕΟΚ, με στόχο την πλήρη ένταξή της στα επόμενα χρόνια.

Το θέμα της ένταξης των χωρών αυτών αρχίζει να εξετάζεται τον Απρίλιο του 1969, στη διάσκεψη της Χάγης και την ίδια χρονιά πραγματοποιείται η **Τελωνειακή Ένωση** των χωρών της ΕΟΚ. Ο πρωθυπουργός του Λουξεμβούργου Pierre Werner τον Οκτώβριο του επόμενου έτους πρότεινε Σχέδιο τριών διαδοχικών Σταδίων για την πραγματοποίηση μιας Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης.

Οι συνθήκες ένταξης υπογράφηκαν τελικώς στις 22 Ιανουαρίου 1972 κι από την 1η Ιανουαρίου 1973, η Κοινότητα των έξι έγινε Κοινότητα των εννέα με την ένταξη της Μεγάλης Βρετανίας, της Ιρλανδίας και της Δανίας. Η **Πρώτη Διεύρυνση** είναι γεγονός. Η Νορβηγία τελικά δεν εντάχθηκε στην Κοινότητα, γιατί 53,49% του Νορβηγικού λαού αντιτάχθηκε με δημοψήφισμα στην ένταξη.

Τον Ιούλιο του 1972, με την σύναψη συμφωνιών ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών-μελών της **ΕΖΕΣ**, έγινε μια ακόμη προσπάθεια διεύρυνσης. Το 1973 το Σύστημα του Bretton Woods διαλύεται, με αποτέλεσμα τα ευρωπαϊκά νομίσματα να κυμαίνονται ελεύθερα έναντι του δολαρίου, αλλά οι μεταξύ τους διακυμάνσεις να περιορίζονται σε +/- 2,25% εκατέρωθεν της κεντρικής διμερούς ισοτιμίας. Το σύστημα αυτό περιθωριοποιήθηκε με την αποχώρηση του Ην. Βασιλείου και της Γαλλίας.

Το 1975 η Ελλάδα υπέβαλε αίτηση ένταξης στην "Ευρωπαϊκή Κοινότητα". Το παράδειγμά της ακολούθησαν το 1977 η Πορτογαλία και η Ισπανία. Τελικά, από την 1η Ιανουαρίου 1981, η Κοινότητα των εννέα, έγινε Κοινότητα των δέκα με την ένταξη της Ελλάδας και από την 1η Ιανουαρίου 1986, έγινε Κοινότητα των δώδεκα με την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Η **Δεύτερη Διεύρυνση** μόλις πραγματοποιήθηκε. Με την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, τροποποιείται η αρχική Συνθήκη της Ρώμης, με την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης και μπαίνουν οι βάσεις για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Επίσης καθιερώνεται η επίσημη ευρωπαϊκή σημαία, που είναι μπλε με δώδεκα κίτρινα αστέρια σε κύκλο.

Το 1979 είναι πολύ σημαντική χρονιά για την "Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα". Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα αρχίζει τη λειτουργία του και ορίζεται το ECU ως νομισματική μονάδα. Επίσης την ίδια χρονιά υπογράφεται στο Ζάππειο Μέγαρο της Αθήνας η Συνθήκη Προσχώρησης της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Τέλος γίνονται οι πρώτες ευρωπαϊκές εκλογές, για την ανάδειξη των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις οποίες ψήφισαν οι πολίτες όλων των χωρών-μελών της ΕΟΚ.

Το "Λευκό Βιβλίο" που υπέβαλε η Επιτροπή το 1985 ορίζει ότι η Κοινότητα αποφασίζει να ολοκληρώσει την οικοδόμηση της μεγάλης εσωτερικής αγοράς μέχρι την 1η Ιανουαρίου 1993. Η υπογραφή στο Λουξεμβούργο στις 17 και 18 Φεβρουαρίου του 1986 και στη Χάγη της **Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης**, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1987, επιβεβαιώνουν την ημερομηνία και τις νομοθετικές διατάξεις του φιλόδοξου αυτού στόχου.

Με την **Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ)**, ορίζεται ως ημερομηνία ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς η 1η Ιανουαρίου 1993, και παρέχονται στα κοινοτικά όργανα τα μέσα για την έγκριση των 300 απαιτούμενων οδηγιών. Κεντρικό στοιχείο της ΕΕΠ αποτελεί η δημιουργία της ενιαίας αγοράς με την εξάλειψη όλων των εμποδίων που περιορίζουν εντός των ορίων της την ελεύθερη μετακίνηση εργαζομένων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων.

Διαφαίνεται πως η Ένωση έχει ως προορισμό να συγκεντρώσει, εν καιρώ, όλες τις δημοκρατικές χώρες της ηπείρου. Στις 14 Απριλίου 1987 θέτει υποψηφιότητα για την ένταξη της στην ΕΟΚ, η Τουρκία. Στις 17 Ιουλίου 1989 και στις 4 και 16 Ιουλίου 1990 πραγματοποιούν αιτήσεις προχώρησης η Αυστρία, η Μάλτα και η Κύπρος, αντίστοιχα.

Σε συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Μαδρίτη (14-16 Ιουνίου 1989), εγκρίνεται το Σχέδιο του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Jacques Delors, για δημιουργία Νομισματικής Ένωσης, το οποίο προβλέπει τρία Στάδια.

Η Γερμανία, το Βέλγιο, οι Κάτω Χώρες και το Λουξεμβούργο στις 19 Ιουνίου 1990 υπογράφουν τη **συμφωνία Schengen** η οποία αποσκοπεί στην προοδευτική κατάργηση των τελωνειακών και αστυνομικών διατυπώσεων για όλα τα πρόσωπα. Σ' αυτή τη συμφωνία προχώρησαν σταδιακά η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα και η Αυστρία. Τον Ιούλιο του ίδιου έτους (1990), το Πρώτο Στάδιο της ΟΝΕ τίθεται σε εφαρμογή σύμφωνα με το Σχέδιο Delors. Απελευθερώνεται η κυκλοφορία χρήματος και κεφαλαίων σε οχτώ χώρες της Κοινότητας.

Στις 2 Μαΐου 1992, στο Πόρτο, υπογράφηκε συμφωνία για τη δημιουργία του **Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ)**.

Οι στόχοι του ΕΟΧ είναι:

- (1) να συνδέσει τις χώρες της ΕΖΕΣ με τη δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς που να συγκεντρώνει 380 εκατ. κατοίκους,
- (2) να επεκτείνει στις χώρες της ΕΖΕΣ την εφαρμογή ορισμένων κοινοτικών πολιτικών (έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, μεταφορές, περιβάλλον, τουρισμός, κατάρτιση και εκπαίδευση, πνευματική ιδιοκτησία κλπ.).

Η Συνθήκη για τον ΕΟΧ τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1994, και περιλαμβάνει τα 19 έθνη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), δημιουργώντας μια ολοκληρωμένη αγορά που εκτείνεται από την Αρκτική μέχρι τη Μεσόγειο.

Τα μέλη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προέρχονται από όλες τις χώρες της Ένωσης, αλλά είναι ανεξάρτητα από τις εθνικές κυβερνήσεις. Συνεδριάζουν μια φορά την εβδομάδα για να συζητήσουν τις ευρωπαϊκές πολιτικές και να προτείνουν νέα ευρωπαϊκή νομοθεσία.

Η **Συνθήκη του Μάαστριχ**, που άρχισε να ισχύει την 1η Νοεμβρίου 1993, υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου 1992 στο Μάαστριχ της Ολλανδίας και έδωσε μια νέα διάσταση στην ευρωπαϊκή οικοδόμηση. Αναθέτει στα κράτη μέλη ένα φιλόδοξο πρόγραμμα: **νομισματική ένωση μέχρι το 1999, νέες κοινοτικές πολιτικές, ευρωπαϊκή ιθαγένεια, κοινή εξωτερική πολιτική ασφάλειας, εσωτερική ασφάλεια**. Η ενιαία αγορά και η οικονομική και νομισματική ένωση αλληλοσυμπληρώνονται. Το ενδιαφέρον όλων θα εστιαστεί στην απόφαση της Συνθήκης του Μάαστριχ, που θα σημαδεύει την καθημερινή τους ζωή: την υλοποίηση της **οικονομικής και νομισματικής ένωσης** (η πορεία προς την οποία ξεκίνησε την 1η Ιουλίου 1990), στην οποία θα συμμετέχουν από την 1η Ιανουαρίου 1999 όλες οι χώρες που θα πληρούν ορισμένα οικονομικά κριτήρια και θα εξασφαλίζουν τη σταθερότητα του ενιαίου νομίσματος: του **ECU** το οποίο μετονομάστηκε σε **Ευρώ**. Το Δεύτερο Στάδιο της ΟΝΕ άρχισε από την 1η Ιανουαρίου 1994, με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ινστιτούτου, που υπήρξε και η πρώτη μορφή της ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Από την 1η Ιανουαρίου 1995 η **Τρίτη Διεύρυνση** είναι πλέον γεγονός με την προσχώρηση της Αυστρίας, της Φιλανδίας και της Σουηδίας. Η Ένωση, πρώτη εμπορική δύμη στον κόσμο, αρχίζει να διαθέτει τα μέσα που της

επιτρέπουν να μείνει στη διεθνή σκηνή. Ο στόχος της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας έχει τεθεί.

Τα νέα Ευρω(χαρτο)νομίσματα, παρουσιάζονται στη σύνοδο Κορυφής στο Δουβλίνο (13-14/12/1996) ενώ τον επόμενο χρόνο στο Άμστερνταμ (16-17/06/1997), το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ψηφίζει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης με σκοπό την εξασφάλιση της σταθερότητας του νέου νομίσματος.

Η δραχμή εντάσσεται στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών το Μάρτιο του 1998 με κεντρική ισοτιμία 357 δρχ./ECU και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα πρότειναν έντεκα χώρες για να συμμετάσχουν στη Νομισματική Ένωση. (Από τα δεκαπέντε κράτη-μέλη δεν λαμβάνουν μέρος μετά από επιθυμία τους η Μ. Βρετανία, η Σουηδία και η Δανία.) Τον Ιούλιο του 1998 η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αρχίζει επίσημα τις εργασίες της. Από 1.1.1999, το Ευρώ γίνεται το επίσημο νόμισμα των έντεκα χωρών της ΟΝΕ, χρησιμοποιείται όμως ακόμη μόνο σε λογιστική μορφή. Επίσης, καθορίζονται οι οριστικές ισοτιμίες (τιμές μετατροπής) των εθνικών νομισμάτων αυτών των έντεκα χωρών σε Ευρώ.

Τον Μάρτιο του 2000, η Ελλάδα υπέβαλλε αίτηση ένταξης στην ΟΝΕ, και τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς, με απόφαση της Συνόδου Κορυφής στην Πορτογαλία, γίνεται δεκτή στη ζώνη του Ευρώ από την 1η Ιανουαρίου του 2001, και αποτελεί το δωδέκατο μέλος της ΟΝΕ. Από 1.1.2002, το Ευρώ κυκλοφορεί σε κέρματα και σε χαρτονομίσματα, ως επίσημο νόμισμα των δώδεκα κρατών-μελών της ΟΝΕ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παράλληλα με τα εθνικά νομίσματα αυτών των χωρών για διάστημα περίπου δύο μηνών (περίοδος παράλληλης κυκλοφορίας), ενώ από 1.3.2002, όλες οι συναλλαγές στα κράτη-μέλη της ΟΝΕ γίνονται μόνο σε Ευρώ.

Ο προορισμός της Ένωσης είναι να συγκεντρώσει, εν καιρώ, όλες τις δημοκρατικές χώρες της ηπείρου. Η διαδικασία αυτή όμως θα είναι (κατ' ανάγκη) σταδιακή και φυσικά θα λαμβάνει υπόψη της τα διάφορα επίπεδα πολιτικής και οικονομικής συνεργασίας της κάθε χώρας-υποψήφιο μέλος.

Μετά από 53 χρόνια και τη δημιουργία της πρώτης ευρωπαϊκής κοινότητας (ΕΚΑΧ) η σημερινή Ε.Ε. προχώρησε στη μεγαλύτερη διεύρυνση της, μέχρι τώρα, ιστορίας της. Η Κύπρος, η Τσεχία, η Εσθονία, η Ουγγαρία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Μάλτα, η Πολωνία, η Σλοβακία και η Σλοβενία είναι οι νέες ευρωπαϊκές χώρες που μετέχουν πλέον ισότιμα στο ευρωπαϊκό όραμα. Με την Πράξη Προσχώρησης που υπογράφηκε στις 16 Απριλίου 2004 στην Αθήνα, πραγματοποιείται το πιο φιλόδοξο στάδιο διεύρυνσης που έχει πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα στην Ε.Ε. Προστίθενται στους κόλπους της 10 ακόμη μέλη και θα είναι μια ακόμη ενίσχυση της προσπάθειας για διασφάλιση της ειρήνης στην περιοχή της Μεσογείου και πέραν του πάλαι ποτέ Σιδηρού Παραπετάσματος. Επιπλέον, η διεύρυνση θα μεγεθύνει την ενιαία αγορά κατά 40%.

Σε θεσμικό επίπεδο, η διεύρυνση επιβάλλει ένα νέο Σύνταγμα για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

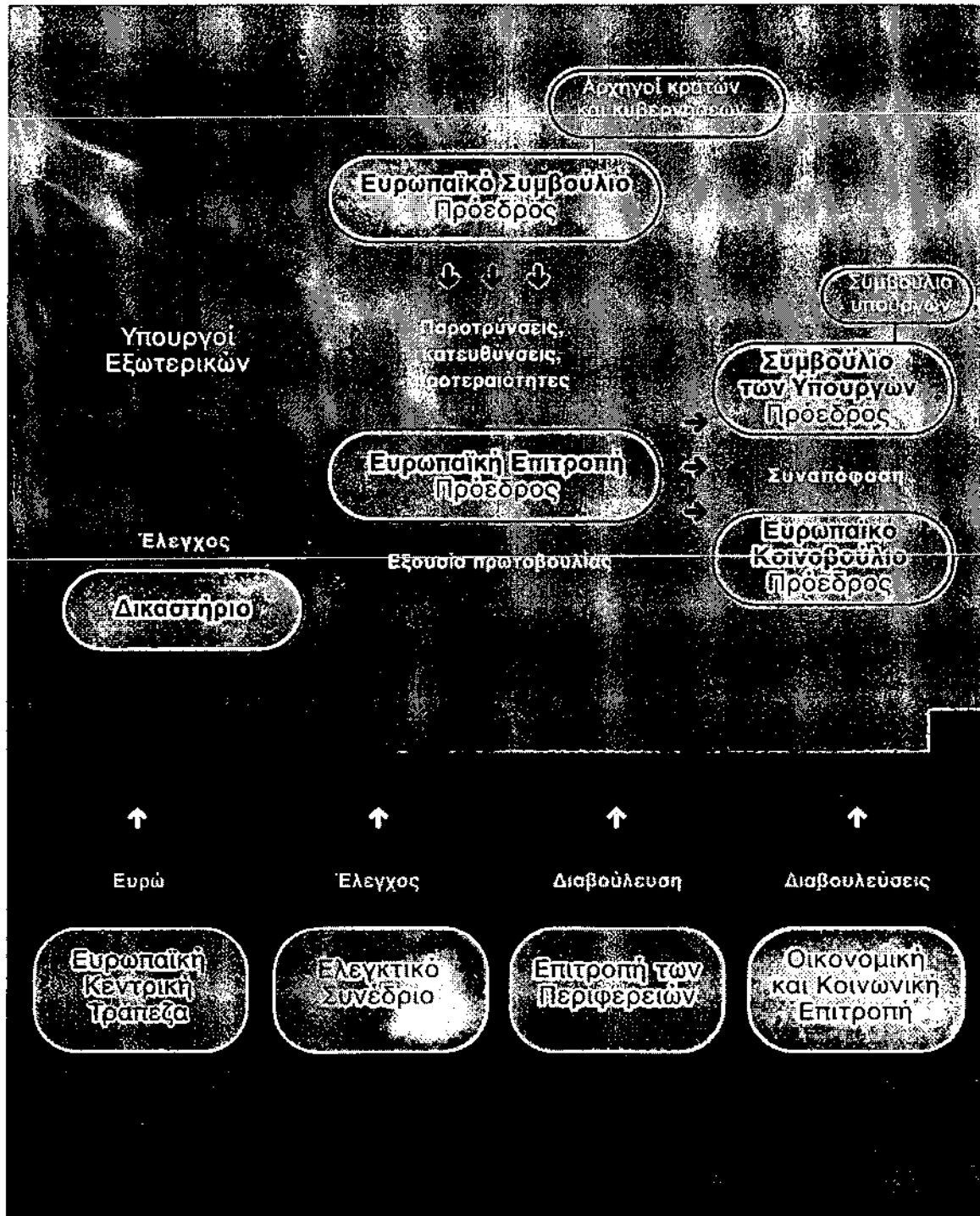
Όπως ήδη είχε αρχίσει να διαφαίνεται από την συγκέντρωση –των δεκαπέντε τότε, ακόμα- στη Νίκαια, τον Δεκέμβριο του 2000, έπρεπε να διασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία της Ένωσης.

Η "**Δήλωση του Λάκεν** για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης", έναν χρόνο μετά, ανοίγει τον δρόμο για την εκπόνηση συντάγματος που να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των ευρωπαίων πολιτών.

Έπειτα από πολλές διεργασίες, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης στις 20 Ιουνίου 2003, παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα του σχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης, που προέκυψε από την εργασία της Συνέλευσης.

Από τις 4 Οκτωβρίου 2003 μέχρι τις 18 Ιουνίου 2004, η Διακυβερνητική Διάσκεψη πραγματοποίησε πολλές συνεδριάσεις.

Η ιστορική ημερομηνία της **29ης Οκτωβρίου 2004**, αποτελεί την ημέρα που υπογράφηκε στη Ρώμη το **Σύνταγμα της Ευρώπης** από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων. Μέσα στα επόμενα δύο χρόνια θα ακολουθήσουν οι Επικυρώσεις/Δημοψηφίσματα από τα εικοσιπέντε κράτη-μέλη.

Τα Ευρωπαϊκά Θεσμικά Όργανα.

"Εισαγωγής Επίλογος"

*"Δεν συνασπίζουμε κράτη,
ΕΝΩΝΟΥΜΕ λαούς"*

Jean Monnet, 30 Απριλίου 1952

Ίσως κάποιοι αναγνώστες της εν λόγω εργασίας, θεωρήσουν υπερβολική μία τόσο εκτενή αναφορά στην ιστορία της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

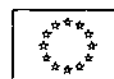
Όμως, οι διαδοχικές διευρύνσεις της Ένωσης, ο πολλαπλασιασμός των καθηκόντων της, η πολυπλοκότητα του χαρακτήρα της και το μέγεθος –αλλά και η αντιμετώπιση- των σύγχρονων προβλημάτων από πλευράς της, δημιουργούν την πεποίθηση ότι πρόκειται για ένα δημιούργημα πολιτικής ευφυΐας, το οποίο βασίζεται σε έναν ορισμό κοινών συμφερόντων και ενεργειών.

Προσωπική μου γνώμη είναι, ότι η πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης είναι κάτι το οποίο θα πρέπει να γνωρίζει κάθε Ευρωπαίος πολίτης καθώς αυτό θα αποτελέσει εργαλείο για τη συνειδητοποίηση της πραγματικής σημασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της συνεχιζόμενης αναγκαιότητάς της.

Τέλος, η ευημερία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, θα εξαρτηθεί από την ικανότητά της να επιτύχει στην παγκόσμια αγορά, της οποίας αναπόσπαστο και ραγδαίως αναπτυσσόμενο κομμάτι, αποτελεί ο τουρισμός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1.1 Το τουριστικό φαινόμενο

"Ο τουρισμός αποτελεί μια ανθρώπινη εκδήλωση στο πλαίσιο των σύγχρονων κοινωνιών, που συνίσταται στην πρόσκαιρη μετάβαση ανθρώπων από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους σε κάποιον άλλο, πλην όμως όχι πάντα για λόγους καθαρά ψυχαγωγικούς."

Η παραπάνω διατύπωση αποτελεί έναν –από εννοιολογικής πλευράς τουλάχιστον- σχετικά ολοκληρωμένο ορισμό του τουρισμού.

Ωστόσο, ο ρόλος του τουρισμού στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη ή μεγέθυνση, πολλών περιοχών, κρατών ακόμα και ηπείρων του πλανήτη μας, καθώς και το γεγονός της συνεχώς αυξανόμενης μεγέθυνσης του τουριστικού φαινομένου, τον καθιστούν "αναπόσπαστο τμήμα της διεθνούς εξειδίκευσης, κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο με το διεθνές εμπόριο, τις άδηλες συναλλαγές ή την κίνηση κεφαλαίων" (Νίκος Σκουλάς, πρ. Γεν. Γραμμ. του ΕΟΤ).

Ένα σύνολο κανόνων και ρυθμίσεων που απορρέουν από σημαντικούς και καθοριστικούς παράγοντες οικονομικοκοινωνικού και πολιτικού περιεχομένου, αποτελούν τη βάση του παγκόσμιου τουριστικού οικοδομήματος.

Η πολυμορφία του επιχειρηματικού κόσμου και των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων του τουρισμού, η επίδρασή του σε πολλές άλλες οικονομικές δραστηριότητες, η ευρύτατη κοινωνική και συναισθηματική διάστασή του και, τέλος, η γεωγραφικώς διάσπαρτη και ευμετάβλητη κατανάλωση του προϊόντος του προσδίδουν στον τουρισμό κατ' εξοχήν οριζόντιο χαρακτήρα. Άμεση και ιδιαίτερα έντονη επιρροή μπορεί να ασκήσει ένας μεγάλος αριθμός, αν όχι η πλειονότητα, των πολιτικών τομέων, όπως η πολιτική για τις επιχειρήσεις, τις μεταφορές ή την περιφερειακή ανάπτυξη.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η μεγέθυνση του τουριστικού φαινομένου, που γίνεται όλο και πιο έντονη τα τελευταία χρόνια, εκτός από τις θετικές

επιδράσεις που δημιουργεί τόσο στον κοινωνικό όσο και στον οικονομικό τομέα καθώς και σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, συχνά παρουσιάζει και αρνητικές επιπτώσεις, όπως την αλληλοεξάρτηση κάποιων χωρών σε αμιγώς τουριστικά θέματα. Κατά καιρούς, ο τουρισμός έχει αντιμετωπίσει κρίσεις, άλλοτε μικρού και άλλοτε μεγαλύτερου μεγέθους, από τις οποίες έχουν προκύψει σοβαρές δυσκολίες σε ποικίλα θέματα που συνδέονται είτε άμεσα είτε έμμεσα με τον τουρισμό.

Η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου κατά των Η.Π.Α., η εμφάνιση του ιού SARS στην Ασία, ο πόλεμος στο Ιράκ, το καταστροφικό κύμα TSUNAMI, έπληξαν δραματικά την παγκόσμια τουριστική βιομηχανία. Θεωρείται ότι η κρίση αυτή που πέρασε και περνάει ο τουρισμός είναι ίσως και η μεγαλύτερη που παρατηρήθηκε ποτέ. Οι τομείς που επλήγησαν περισσότερο είναι αυτός των μεταφορών, ιδιαίτερα των αερομεταφορών, ο ξενοδοχειακός και επιχειρηματικός τομέας, καθώς και τα διεθνή δίκτυα διανομής. Παρόλα αυτά, με την καταβολή μεγάλων προσπαθειών ο τουρισμός έχει αρχίσει να επανακάμπτει και να μπαίνει ξανά στο δρόμο προς την ανάπτυξη.

Πίνακας 1.1

Εκτίμηση διεθνούς τουρισμού

ΕΤΟΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ (σε εκατ.)	ΑΥΞΗΣΗ (σε απόλ. όρους)	ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%)
1996	586	34	6.2
1997	610	24	4.1
1998	629	19	3.1
1999	652	23	3.7
2000	697	45	6.9
2001	692	-5	-0.6
2002	715	22	3

Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (W.T.O.)

Συνεπώς, κύριο –αλλά όχι μοναδικό– μέλημα όλων των κυβερνήσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης καθίσταται η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των τουριστών στον τομέα των ταξιδιών. Η τουριστική βιομηχανία έχει ήδη προχωρήσει στην υιοθέτηση μέτρων με στόχο τη βελτίωση της ασφάλειας, των επικοινωνιών, του marketing των τουριστικών προϊόντων, καθώς και της ίδιας της δομής της. Το μήνυμα είναι σαφές: προκειμένου να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα που θα είναι προς όφελος όλων, η συνεργασία με όλους τους τομείς είναι –τουλάχιστον– απαραίτητη. Και πράγματι, η συνεργασία ανάμεσα στις κυβερνήσεις και στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα είναι κάτι που ήδη έχει δρομολογηθεί. Οι τουριστικές βιομηχανίες σε μία προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν την κατάσταση, συνεργάζονται προκειμένου να μειώσουν τα λειτουργικά τους έξοδα (συχνά μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών), να "χαμηλώσουν" το νεκρό τους σημείο, να βελτιώσουν τη χρηματοοικονομική τους κατάσταση και να εφαρμόσουν μέτρα marketing που θα αποβούν ωφέλιμα τόσο για τα προϊόντα τους όσο και για τα συστήματα διανομής τους.

1.2 Αντικείμενο της τουριστικής πολιτικής

Αναφερθήκαμε σε κάποιες ενέργειες, στις οποίες προέβησαν οι βιομηχανίες του τουρισμού, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την κρίση που περνάει ο κλάδος τον τελευταίο καιρό. Οι οργανωμένες αυτές ενέργειες, αποτελούν απόρροια της εκάστοτε τουριστικής πολιτικής που έχει επιλέξει η κάθε βιομηχανία, περιοχή, κράτος, οργανισμός κλπ.

Είναι κοινώς αποδεκτό, ότι η δράση ή ενέργεια που εκδηλώνεται συστηματικά και εσκεμμένα από κρατική πλευρά ονομάζεται "πολιτική".

Όταν αυτή η συνειδητή, συστηματική, συνεπής και εσκεμμένη ρυθμιστική επέμβαση του κράτους, αφορά στην τουριστική οικονομία και προέρχεται από την επιθυμία να επιτύχει ορισμένους στόχους ή από την ανάγκη συμμόρφωσης προς συγκεκριμένα πρότυπα οικονομικής συμπεριφοράς, και τα δύο αυτά απορρέουν από την βασική και απαραίτητη υπόθεση ότι η ελεύθερη ανάπτυξη

της, θα οδηγήσει στην πραγμάτωση τελικά των σκοπών της, τότε πρόκειται για την διαμόρφωση τουριστικής πολιτικής.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η ευημερία αποτελεί τον βασικό σκοπό της τουριστικής πολιτικής, καθώς επίσης και το ότι οι εκάστοτε στόχοι που καθορίζονται από την πολιτική εξουσία θα πρέπει να είναι ρεαλιστικοί.

Προκειμένου να κατανοηθεί καλύτερα το αντικείμενο της τουριστικής πολιτικής, παρατίθεται ο ορισμός του Ν. Ηγουμενάκη: "Σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις, η τουριστική πολιτική αποτελεί ενιαίο σύστημα αρχών, κανόνων και μεθόδων εσκεμμένης ρυθμιστικής επέμβασης ή εσκεμμένης αποχής από ρυθμιστική επέμβαση του κράτους ή των εντεταλμένων οργάνων του που βρίσκονται σε εξάρτηση ή ημιεξάρτηση από αυτό στην τουριστική οικονομία, με σκοπό τη ρύθμιση των συνθηκών τουριστικής παραγωγής και της κατανομής ή της χρησιμοποίησης των ανεπαρκών τουριστικών πόρων και στο σχηματισμό του τουριστικού κεφαλαίου" (Νίκος Γ. Ηγουμενάκης: Τουριστική Πολιτική, Εκδ. Interbooks).

Οι κρίσιμες καταστάσεις ή ανεπιθύμητες εξελίξεις στην τουριστική οικονομία, τα ξαφνικά γεγονότα που ενίοτε λαμβάνουν χώρα σε αυτήν και η διάδοση καινούργιων ιδεών που επηρεάζουν την πολιτική εξουσία, αποτελούν τους βασικότερους λόγους που επιβάλλουν τη λήψη αποφάσεων τουριστικής πολιτικής.

Ως πρόεδρος της Επιτροπής, ο Romano Prodi προωθεί ενεργά το διάλογο — για να εξηγήσει τι κάνει το θεσμικό όργανο του οποίου προϊστάται και να ακούει τις απόψεις των πολιτών της Ένωσης. Η αμφίδρομη επικοινωνία έχει ουσιαστική σημασία για να έλθει η Ευρώπη πιο κοντά στους Ευρωπαίους.

1.2.1 Συστατικά στοιχεία της τουριστικής πολιτικής

Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η αναφορά στα τέσσερα βασικά στοιχεία της σύγχρονης τουριστικής πολιτικής, τα οποία είναι:

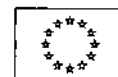
- «1) **Οι φορείς της τουριστικής πολιτικής:** αποτελούν αναμφισβήτητα το σημαντικότερο συστατικό στοιχείο της τουριστικής πολιτικής και τούτο γιατί αυτοί συμμετέχουν θεωρητικά, τουλάχιστον, όλοι από κοινού στη διαδικασία καθορισμού των στόχων της τουριστικής πολιτικής και εκλογής των μέτρων με τα οποία θα επιχειρηθεί η επίτευξή τους.
- 2) **Οι στόχοι της τουριστικής πολιτικής:** αποτελούν ποσοτικοποιημένους σκοπούς των φορέων της τουριστικής πολιτικής, που δεν είναι πάντα κοινωνικά επιθυμητοί, δηλαδή γενικά αποδεκτοί.
- 3) **Τα μέτρα της τουριστικής πολιτικής:** αποτελούν τα εκλεγμένα μέσα, με τα οποία οι φορείς της τουριστικής πολιτικής επιχειρούν να επιτύχουν σε ορισμένο χρονικό ορίζοντα τους στόχους που έχουν καθορίσει.
- 4) **Το πρόγραμμα της τουριστικής πολιτικής:** αποτελεί μια μέθοδο συνδυασμού στόχων και μέτρων για τη λήψη ορθολογιστικών αποφάσεων, εκ μέρους των φορέων της τουριστικής πολιτικής.»

Νίκος Γ. Ηγουμενάκης: Τουριστική Πολιτική, Εκδ. Interbooks

1.3 Ευρωπαϊκός Τουρισμός: Στατιστικά στοιχεία και εκτιμήσεις

Παρ' όλο που η Γηραιά Ήπειρος συγκεντρώνει περίπου το 60% των διεθνών τουριστικών αφίξεων και το 50% των τουριστικών εισπράξεων παγκοσμίως, το μερίδιό της στην παγκόσμια τουριστική αγορά τείνει να μειωθεί λόγω της εμφάνισης νεοεισερχόμενων αγορών.

Έχουν περάσει σχεδόν δύο χρόνια από τότε που ο Γενικός Γραμματέας του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού Francesco Frangialli, σε συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στις 3 Δεκεμβρίου του 2003 στην Μαδρίτη, επισήμανε ότι σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ο τουρισμός στην Ευρώπη

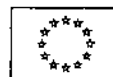

αντιπροσωπεύει το 5% του Α.Ε.Π. της Ευρώπης και αντιστοιχεί σε 2,2 εκατομμύρια επιχειρήσεις και 7,7 εκατομμύρια θέσεις εργασίας (<http://www.world-tourism.org>). Τα "τουριστικά ευρωπαϊκά νούμερα" δεν έχουν αλλάξει πολύ από τότε.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού που παρουσιάστηκαν σε συνάντηση που έγινε στο Βερολίνο στις 13 Μαρτίου του 2000, ο Ευρωπαϊκός τουρισμός αναμένεται να διπλασιαστεί μέχρι το 2020 με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης να αντικαθιστούν αυτές της Δυτικής στις προτιμήσεις των τουριστών (έρευνα "Tourism 2020 Vision") (<http://www.world-tourism-org>).

Επίσης σύμφωνα με τις εκτιμήσεις αυτές που παρουσιάστηκαν στο Περιοδικό "Τουρισμός και Οικονομία" (έρευνα "Tourism 2020 vision"), οι διεθνείς αφίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο αναμένεται να αυξηθούν από 393,4 εκατομμύρια το έτος 2000 σε 717 εκατομμύρια μέχρι το 2020 με μέση ετήσια αύξηση της τάξεως του 3% (Πίνακες 1.2 και 1.4) (Περιοδικό "Τουρισμός και Οικονομία", Σεπτέμβριος 2001, σελ. 34-50). Η Ευρώπη προβλέπεται να παραμείνει ο νούμερο ένα τουριστικός προορισμός στις προτιμήσεις του κοινού.

Ενώ όμως η Ευρώπη θα εξακολουθήσει να έχει σε απόλυτους αριθμούς τις περισσότερες αφίξεις (Πίνακας 1.5), ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των αφίξεων είναι με διαφορά ο μικρότερος όλων των υπολοίπων περιοχών του κόσμου (Πίνακας 1.7) και το μερίδιο αγοράς της βαίνει συνεχώς μειούμενο (Πίνακας 1.6). Συγκεκριμένα, εκτιμάται ότι ένας στους τρεις επισκέπτες θα επιλέγουν ως τόπο προορισμού τους μία από τις χώρες της Κεντρικής ή Ανατολικής Ευρώπης, στις οποίες προβλέπεται να σημειωθεί αύξηση των διεθνών αφίξεων από 90,2 εκατομμύρια το 2000 σε 223,3 εκατομμύρια το 2020 (Πίνακας 1.2). Συνεπώς για την περιοχή αυτή της Ευρώπης το μερίδιο αγοράς εκτιμάται ότι θα αυξηθεί μέχρι το 2020 από 22,9% σε 31,1% (Πίνακας 1.3) με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της τάξεως του 4,6% (Πίνακας 1.4). Η τουριστική αυτή άνθιση θα δημιουργήσει τεράστιου μεγέθους επιχειρηματικές ευκαιρίες, καθώς και ευκαιρίες εργασιακής απασχόλησης. Ωστόσο, θα ασκήσει ταυτόχρονα έντονες πιέσεις σε όλους τους τομείς του τουρισμού. Για το λόγο αυτό, κρίνεται

επιτακτική η ανάγκη για σωστή και αποτελεσματική διοίκηση καθώς και για σεβασμό προς τις αρχές της τουριστικής ανάπτυξης. Παρατηρούμε ότι στους πίνακες 1.2, 1.3 και 1.4 στην περιοχή που κατατάσσεται η Ελλάδα (Νότια Ευρώπη), τόσο οι ρυθμοί αύξησης όσο και τα μερίδια αγοράς έχουν πτωτικές τάσεις.

Πίνακας 1.2

Προβλέψεις εισερχόμενου τουρισμού και διεθνείς τουριστικές αφίξεις στην Ευρώπη κατά περιοχή υποδοχής (σε εκατομμύρια)

	ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ					
	1985	1990	1995	2000	2010	2020
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	212.0	282.7	338.4	393.4	527.3	717.0
ΒΟΡΕΙΑ	24.2	29.1	37.6	44.8	65.1	96.6
ΔΥΤΙΚΗ	85.2	113.8	116.7	126.1	152.1	185.2
ΚΕΝΤΡΙΚΗ / ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ	26.8	43.8	78.9	90.2	141.8	223.3
ΝΟΤΙΑ	71.5	88.6	93.7	117.5	145.2	177.0
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ	4.3	7.4	11.4	14.9	23.2	34.8
intraregional	178.1	247.2	298.1	349.2	459.2	608.7
Long-Haul	34.0	35.5	40.3	44.2	68.1	108.3

Πηγή: W.T.O. Tourism 2020, Vision, Vol 4, Europe, σελ. 37

Πίνακας 1.3

Μερίδιο αγοράς (%) εισερχόμενου τουρισμού και διεθνών τουριστικών αφίξεων στην Ευρώπη κατά περιοχή υποδοχής

	ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ					
	1985	1990	1995	2000	2010	2020
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	100	100	100	100	100	100
ΒΟΡΕΙΑ	11.4	10.3	11.1	11.4	12.3	13.5
ΔΥΤΙΚΗ	40.2	40.3	34.5	32.1	28.8	25.8
ΚΕΝΤΡΙΚΗ / ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ	12.6	15.5	23.3	22.9	26.9	31.1
ΝΟΤΙΑ	33.7	31.3	27.7	29.9	27.5	24.7
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ	2.0	2.6	3.4	3.8	4.4	4.9
intraregional	84.0	87.4	88.1	88.8	87.1	84.9
Long-Haul	16.0	12.6	11.9	11.2	12.9	15.1

Πηγή: W.T.O. Tourism 2020, Vision, Vol 4, Europe, σελ. 37

Πίνακας 1.4

Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης (%) εισερχόμενου τουρισμού και διεθνών τουριστικών αφίξεων στην Ευρώπη κατά περιοχή υποδοχής

	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΡΟΒΛΕΨΗ			ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ		
	1985-1990	1990-1995	1995-2020	1995-2000	2000-2010	2010-2020
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	5.9	3.7	3.0	3.1	3.0	3.1
ΒΟΡΕΙΑ	3.7	5.3	3.8	3.5	3.8	4.0
ΔΥΤΙΚΗ	6.0	0.5	1.9	1.6	1.9	2.0
ΚΕΝΤΡΙΚΗ / ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ	10.4	12.5	4.2	2.7	4.6	4.6
ΝΟΤΙΑ	4.4	1.1	2.6	4.6	2.1	2.0
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ	11.7	9.0	4.9	5.5	4.5	4.2
Intraregional	6.8	3.8	2.9	3.2	2.8	2.9
Long-Haul	0.9	2.6	4.0	1.9	4.4	4.7

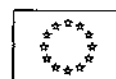
Πηγή: W.T.O., Tourism 2020, Vision, Vol 4, Europe, σελ. 37

Πίνακας 1.5

Προβλέψεις εισερχόμενου τουρισμού και διεθνείς τουριστικές αφίξεις κατά περιοχή υποδοχής (σε εκατομμύρια)

	ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ					
	1985	1990	1995	2000	2010	2020
ΣΥΝΟΛΟ	327.1	457.2	565.4	667.7	1,006.4	1,561.1
ΑΦΡΙΚΗ	9.7	15.0	20.2	27.4	47.0	77.3
ΑΜΕΡΙΚΗ	64.3	92.8	108.9	130.2	190.4	282.3
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ	31.1	54.6	81.4	92.9	195.2	397.2
ΕΥΡΩΠΗ	212.0	282.7	338.4	393.4	527.3	717.0
ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ	7.5	9.0	12.4	18.3	35.9	68.5
ΝΟΤΙΑ ΑΣΙΑ	2.5	3.2	4.2	5.5	10.6	18.8
Intraregional	266.3	377.5	464.1	544.1	790.9	1.183.3
Long-Haul	60.8	79.8	101.3	123.7	215.5	377.9

Πηγή: W.T.O., Tourism 2020, Vision, Vol 4, Europe, σελ. 35

Πίνακας 1.6

Μερίδιο αγοράς (%) εισερχόμενου τουρισμού και διεθνών τουριστικών αφίξεων
κατά περιοχή υποδοχής

	ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ					
	1985	1990	1995	2000	2010	2020
ΣΥΝΟΛΟ	100	100	100	100	100	100
ΑΦΡΙΚΗ	3.0	3.3	3.6	4.1	4.7	5.0
ΑΜΕΡΙΚΗ	19.7	20.3	19.3	19.5	18.9	18.1
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ	9.5	11.9	14.4	13.9	19.4	25.4
ΕΥΡΩΠΗ	64.8	61.8	59.8	58.9	52.4	45.9
ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ	2.3	2.0	2.2	2.7	3.6	4.4
ΝΟΤΙΑ ΑΣΙΑ	0.8	0.7	0.7	0.8	1.1	1.2
Intraregional	81.4	82.6	82.1	81.5	78.6	75.8
Long-Haul	18.6	17.4	17.9	18.5	21.4	24.2

Πηγή: W.T.O., Tourism 2020, Vision, Vol 4, Europe, σελ. 35

Πίνακας 1.7

Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης (%) εισερχόμενου τουρισμού και διεθνών
τουριστικών αφίξεων κατά περιοχή υποδοχής

	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΡΟΒΛΕΨΗ			ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ		
	1985- 1990	1990- 1995	1995- 2020	1995- 2000	2000- 2010	2010- 2020
ΣΥΝΟΛΟ	6.9	4.3	4.1	3.4	4.2	4.5
ΑΦΡΙΚΗ	9.0	6.1	5.5	6.3	5.6	5.1
ΑΜΕΡΙΚΗ	7.6	3.3	3.9	3.6	3.9	4.0
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ	11.9	8.3	6.5	2.7	7.7	7.4
ΕΥΡΩΠΗ	5.9	3.7	3.0	3.1	3.0	3.1
ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ	3.7	6.6	7.1	8.1	7.0	6.7
ΝΟΤΙΑ ΑΣΙΑ	4.8	5.9	6.2	5.7	6.7	5.8

Πηγή: W.T.O., Tourism 2020, Vision, Vol 4, Europe, σελ. 37

Σημαντική διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι ο εξερχόμενος της Ευρώπης τουρισμός αναμένεται να υπερδιπλασιαστεί μέχρι το 2020 (από 350 εκατομμύρια το 1999 σε 728 εκατομμύρια το 2020). Το 85% των Ευρωπαίων τουριστών προβλέπεται να επιλέξουν για τελικό προορισμό τους μία άλλη Ευρωπαϊκή χώρα (<http://www.world-tourism.org>).

Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να σημειωθεί ότι όλες οι παραπάνω εκτιμήσεις έγιναν με βάση στοιχεία που είχε στη διάθεσή του ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού μέχρι και το 1999. Η διατύπωση συμπερασμάτων της συνάντησης που πραγματοποιήθηκε στο Βερολίνο το 2020 στηριζόταν αποκλειστικά σε μελέτες που είχαν γίνει μέχρι και τη χρονική εκείνη στιγμή, πριν δηλαδή από την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 κατά των Η.Π.Α., τον πόλεμο στο Ιράκ και το TSUNAMI. Αναμενόμενη είναι λοιπόν η ανατροπή κάποιων από τις προβλέψεις αυτές, αφού ο τουρισμός αντιμετώπισε -και αντιμετωπίζει ακόμα- πληθώρα προβλημάτων κυρίως λόγω του φόβου και της ανασφάλειας των τουριστών στον τομέα των ταξιδίων και της οικονομικής κρίσης που περνάνε πολλές χώρες.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι ο τουρισμός περιλαμβάνει διάφορους τομείς δραστηριότητας, από την μεταφορά στο ξενοδοχείο, έως την εστίαση, κλπ. Πρόκειται λοιπόν για ένα σύνθετο οικονομικό σύστημα, το οποίο καλύπτει μία πληθώρα συνεργατών, συμφερόντων και στόχων.

Επίσης διαφαίνεται ότι είναι μία οικονομική δραστηριότητα η οποία δεν απαιτεί βαριές παρεμβάσεις, αλλά ουσιαστικά, έναν **συντονισμό πολιτικών** οι οποίες έχουν επιδράσεις στον τομέα και πολύ ακριβείς δράσεις προώθησης. Είναι συνεπώς θεμελιώδες να έχουμε επίγνωση της οικονομικής και κοινωνικής συμβολής αυτού του τομέα στην ευημερία των κοινωνιών μας.

Ο σύγχρονος χαρακτήρας του τουρισμού στην Ευρώπη είναι προσηλωμένος στις δράσεις των κρατών μελών, η οικονομική και κοινωνική του σημασία σε ευρωπαϊκό επίπεδο και οι συνέπειες των διαφορετικών κοινοτικών πολιτικών στον τομέα αναδεικνύουν την αναγκαιότητα συντονισμού των δράσεων που μπορούν να έχουν επίπτωση στον τουρισμό.

Γίνεται συνεπώς κατανοητό πως οι τοπικοί φορείς λήψης αποφάσεων συγκαταλέγονται μεταξύ των προνομιούχων παραγόντων για αυτό το είδος παρέμβασης : διαθέτουν υπεραξίες για να οργανώσουν στρατηγικές προώθησης οι οποίες ανταποκρίνονται στις τοπικές πραγματικότητες, διασφαλίζοντας την καλή λειτουργία του τουρισμού στα εδάφη τους.

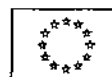
Ας μην ξεχνάμε ότι ο τομέας απαριθμεί πάνω από 2 εκατομμύρια επιχειρήσεις, εκ των οποίων η μεγάλη πλειονότητα είναι μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες συμμετέχουν άμεσα στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών.

1.4 Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και ο τουρισμός - ιστορική αναδρομή

Ο τουρισμός συνιστά σημαντική οικονομική δραστηριότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Αποτελείται δε από μεγάλη ποικιλία προϊόντων και προορισμών, καθώς και από πληθώρα δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, με ιδιαίτερα αποκεντρωμένες δεξιότητες, συνήθως σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Ο τουρισμός διαθέτει αξιόλογες δυνατότητες ώστε να συμβάλει σε αρκετούς πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ, όπως η βιώσιμη ανάπτυξη, η οικονομική άνοδος και η απασχόληση, καθώς και η οικονομική και κοινωνική συνοχή. Τα στοιχεία αυτά, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι πολλές κοινοτικές πολιτικές επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις διάφορες τουριστικές δραστηριότητες, δικαιολογούν την εκ νέου απόδοση πολιτικής σημασίας από τα κυριότερα θεσμικά όργανα της ΕΕ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αναγνωρίζοντας το σημαντικό ρόλο του τουρισμού στην Ευρωπαϊκή οικονομία, είχε αρχίσει να αναμιγνύεται όλο και περισσότερο στον τουρισμό από τις αρχές του 1980, σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών.

Το 1981, με πρόταση του Έλληνα επιτρόπου, δημιουργείται για πρώτη φορά στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) χαρτοφυλάκιο τουρισμού,

πλην όμως το ενδιαφέρον της Κοινότητας για τον κλάδο αυτόν της οικονομικής δραστηριότητας περιορίστηκε στη λήψη σειράς μέτρων και αποφάσεων, που και αυτές, όμως, είχαν έμμεσο και αποσπασματικό χαρακτήρα. Με ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο της 5.7.1982 ("πρώτες κατευθύνσεις για μια κοινοτική πολιτική στον κλάδο του τουρισμού" COM/82/385 FINAL), η Κοινότητα προχωρεί στη χάραξη κοινής τουριστικής πολιτικής, προτείνοντας τους βασικούς στόχους και τα μέτρα πολιτικής, καθώς επίσης τους τομείς κοινοτικής δράσης, που είναι οι εξής κατά προτεραιότητα:

- (i) επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου,
- (ii) προστασία και διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ιδιαίτερα για τις μειονεκτικές περιοχές,
- (iii) προώθηση του κοινωνικού, αγροτικού και πολιτιστικού τουρισμού και
- (iv) κλιμάκωση των διακοπών.

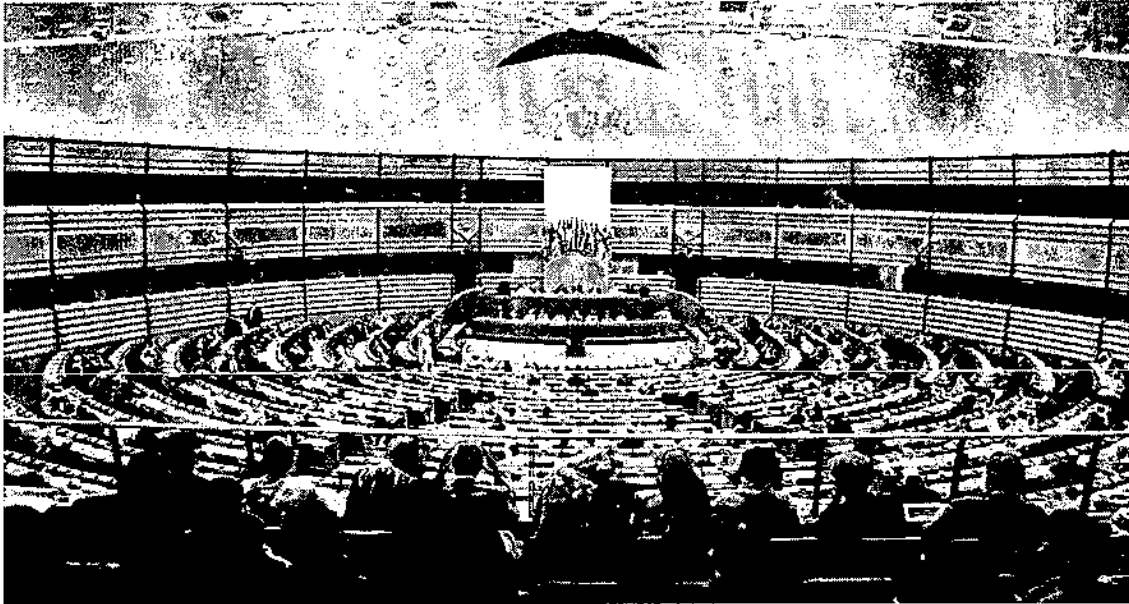
Με την πιο πάνω ανακοίνωση της Επιτροπής συμφώνησαν οι υπουργοί τουρισμού των Δέκα, στη διάρκεια της άτυπης συνόδου της 20.11.1983 που έγινε στην Αθήνα και κάλεσαν την Επιτροπή να αναλάβει σχετικές πρωτοβουλίες. Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, γνωμοδοτώντας στις 27.10.1983 υπέρ της ανακοίνωσης, τάχθηκε ανεπιφύλακτα υπέρ της ενίσχυσης του κλάδου του τουρισμού με τη δημιουργία ειδικής γραμμής στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Επίσης η Επιτροπή υπέβαλε στο Συμβούλιο ψήφισμα σχετικό με την ανακοίνωσή της. Το Συμβούλιο, στις 10.4.1984, εγκρίνοντας το ψήφισμα καλεί την Επιτροπή να του υποβάλει συγκεκριμένες πια προτάσεις σύμφωνα με τις κοινοτικές διαδικασίες. Σε εκτέλεση της πιο πάνω εντολής του Συμβουλίου η Επιτροπή υποβάλλει για συζήτηση στα κράτη-μέλη, στις 14.12.1984, σειρά από προτάσεις για ενέργειες στον κλάδο του τουρισμού, που στρέφονται γύρω από τρεις άξονες:

- (1) τη δημιουργία πλαισίου κοινοτικής τουριστικής πολιτικής,
- (2) την ανάπτυξη του ενδοκοινοτικού τουρισμού και
- (3) την προστασία του τουρίστα.

Αναφορικά με τον τελευταίο άξονα, θα πρέπει να ειπωθεί ότι η Επιτροπή υπέβαλε στα κράτη-μέλη σχέδιο οδηγίας για τα πακέτα ταξιδιών. Εξάλλου στο

πλαίσιο της προσπάθειας για τη δημιουργία κοινής τουριστικής πολιτικής και με σκοπό την ενίσχυση των θέσεων των κρατών-μελών της Κοινότητας, κατά τις διαπραγματεύσεις με την GATT για την απελευθέρωση του "εμπορίου υπηρεσιών", μεταξύ των οποίων και ο διεθνής τουρισμός, άρχισαν εργασίες ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Κοινότητας που αποσκοπούν στη δημιουργία κοινής γραμμής μεταξύ τους, ως προς την αντιμετώπιση του θέματος αυτού.

Ένα σημαντικό βήμα έγινε με την ίδρυση της Τουριστικής Συμβουλευτικής Επιτροπής (**Tourism Advisory Committee**) το 1986, ρόλος της οποίας είναι να διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών και συμβουλών και τη συνεργασία στον τουρισμό. Σήμερα η Επιτροπή αυτή αποτελείται από αντιπροσώπους από 18 χώρες της ΕΟΧ που παρέχουν πληροφορίες πάνω στα μέτρα που πήραν σε εθνικό επίπεδο στον τομέα του τουρισμού. Αυτή η Επιτροπή συγκαλείται πολλές φορές το χρόνο.

Η απόφαση του Συμβουλίου των Υπουργών να ανακηρύξουν το έτος 1990 "**Το Ευρωπαϊκό Έτος του Τουρισμού**" είχε ως στόχο να δώσει έμφαση στο ρόλο του τουρισμού και να αναπτύξει μια σταθερή και μεθοδική πολιτική.

Στις 7 Φεβρουαρίου 1992 υπογράφηκε στο **Μάαστριχ** η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση που αναγνωρίζει για πρώτη φορά την ανάγκη λήψης μέτρων

για τον τουρισμό, σύμφωνα με τους όρους και το χρονοδιάγραμμα που προβλέπει η Συνθήκη (άρθρο 32). Έτσι, λοιπόν, σε εφαρμογή της απόφασης 92/421/ΕΟΚ της 13-7-92 που ελήφθηκε βάσει του άρθρου 235 της Συνθήκης τέθηκε σε εφαρμογή από 1-1-93 ένα **τριετές σχέδιο κοινοτικών δράσεων για τον τουρισμό**. Οι προτεραιότητες που αναφέρονται στο παράρτημα του σχεδίου δράσης επέτρεψαν την υλοποίηση μιας σειράς πρότυπων σχεδίων κυρίως σε ό,τι αφορά στον πολιτιστικό και κοινωνικό τουρισμό, καθώς επίσης στην επαγγελματική κατάρτιση και το περιβάλλον. Τα σχέδια αυτά αποτέλεσαν επίσης ευκαιρίες εταιρικής σχέσης μεταξύ των παραγόντων του τουρισμού διάφορων χωρών και περιοχών της Ευρώπης (Τουριστική Αγορά, "Η Πράσινη Βίβλος", Τεύχος 71, Μάιος 1995, σελ. 54, 58).

Μετά το Πράσινο Βιβλίο του 1995 στο Ρόλο της Ένωσης στον τομέα του Τουρισμού, με σκοπό την ενθάρρυνση της συζήτησης πάνω στο ρόλο της Ένωσης στον τουρισμό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε (30 Απριλίου 1996) μια πρόταση για μια Απόφαση του Συμβουλίου πάνω σε ένα Πρώτο Πολυετές Πρόγραμμα προς ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Τουρισμού ("**Φιλοξενία**" **1997-2000**). Μια τροποποιημένη έκδοση παρουσιάστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Δεκέμβριο του 1996 λαμβάνοντας υπόψιν τις αλλαγές που προτάθηκαν από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Συμβούλιο των Υπουργών δεν έχει καταφέρει ακόμα να συμφωνήσει ομόφωνα στο προτεινόμενο πρόγραμμα. Παρόλο που η πρόταση της Επιτροπής υποστηρίχθηκε από τα άλλα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης –το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επίσημα απέσυρε την πρότασή της τον **Απρίλιο του 2000**. Αντ' αυτού οι δραστηριότητες της Ένωσης που αφορούν στον τουρισμό εντάχθηκαν στη διαδικασία "**Τουρισμού και Απασχόλησης**".

Η δημιουργία και ενίσχυση της απασχόλησης στον τουρισμό αποτελεί προτεραιότητα στο έργο της Τουριστικής Μονάδας. Πολλά από τα βασικά επίκαιρα θέματα εντοπίστηκαν από την Επιτροπή Συνεδρίου για τον Τουρισμό και την Απασχόληση, που έλαβε χώρα στο Λουξεμβούργο στις 4-5 Νοεμβρίου 1997. Με στόχο να δώσει ένα πρακτικό προσανατολισμό στα αποτελέσματα του

Συνεδρίου, η Αρμόδια Ομάδα σε θέματα Τουρισμού και Απασχόλησης εξέτασε τα σχετικά θέματα.

Αποστολή της Ομάδας ήταν να εξετάσει τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες ο τουρισμός θα μπορούσε να συμβάλει ακόμα περισσότερο στην ανάπτυξη και σταθερότητα της απασχόλησης στον Ευρωπαϊκό τουρισμό, και να κάνει προτάσεις. Η δημιουργία της Ομάδας επιβεβαίωσε την αποφασιστικότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να ενθαρρύνει τη συμβολή των σχετιζόμενων με τον τουρισμό δραστηριοτήτων στην ανάπτυξη και την απασχόληση.

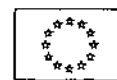
Η Αρμόδια Ομάδα συγκροτήθηκε από καταξιωμένους επαγγελματίες στο χώρο του τουρισμού από όλα τα κράτη-μέλη, με πρόεδρο τον Dr. Ralf Cousten.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε τις ιδέες της στις 13 Νοεμβρίου 2001 για την καλύτερη αξιοποίηση της ανταγωνιστικής δυναμικής του Ευρωπαϊκού τουρισμού. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δίνει έμφαση στην ανάγκη για ενίσχυση της συνεργασίας και της συνοχής των τουριστικών πολιτικών των συμμετεχόντων στον τουρισμό, δηλ. της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των Κρατών-Μελών, των περιφερειακών και τοπικών αρχών, των επιχειρήσεων, των τουριστικών οργανισμών.

Έτσι, στις **21 Νοεμβρίου 2001** παρουσιάζονται επίσημα τα δέκα σημεία-μέτρα πολιτικής για τη στήριξη της ευρωπαϊκής τουριστικής οικονομίας και του παραγόμενου προϊόντος, από την Κομισιόν.

Η Επικοινωνία είναι το τελευταίο στάδιο της διαδικασίας "Τουρισμός και Απασχόληση" που προωθήθηκε πριν τέσσερα χρόνια. Είναι το αποτέλεσμα εντατικής δουλειάς από τον Ιανουάριο του 2000 με τα Κράτη-Μέλη σε πέντε θέματα-κλειδιά: **πληροφόρηση, εκπαίδευση, ποιότητα, σταθερή ανάπτυξη και νέα τεχνολογία.**

Στις **21 Μαΐου 2002**, το Συμβούλιο των Υπουργών ομόφωνα υιοθέτησε μια πρόταση, βασισμένη στην Επικοινωνία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με την οποία κάνει ένα βήμα μπροστά όσον αφορά τη **συνεργασία** στον τομέα του Ευρωπαϊκού Τουρισμού. Για πρώτη φορά, το Συμβούλιο υιοθέτησε μια πρόταση

ειδικά για θέματα τουρισμού, στην οποία πιέζει για στενότερο έλεγχο των αποτελεσμάτων και της εφαρμογής της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας στον τομέα του τουρισμού, προτείνει βαθύτερη εξέταση του ζητήματος της προώθησης της Ευρώπης ως προορισμού, και καλεί τις τουριστικές επιχειρήσεις να υποστηρίξουν την ΕΕ και τα Κράτη-Μέλη.

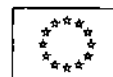
Έναν χρόνο μετά, τον Μάιο του 2003, στο Άτυπο Συμβούλιο των υπουργών και ανώτερων αξιωματούχων για τον Ευρωπαϊκό Τουρισμό, που έλαβε χώρα στην Αγ. Πελαγία της Κρήτης, διαπιστώθηκε για ακόμη μία φορά η κοινή βούληση των 25 κρατών-μελών της διευρυμένης Ευρώπης, για να χαραχθεί κοινή πολιτική στον τομέα του ευρωπαϊκού τουρισμού, με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς του.

Ο χρόνος έδειξε, περίτρανα, ότι ο θετικός αντίκτυπος ορισμένων κοινοτικών πολιτικών ή πρωτοβουλιών μπορεί να είναι τεράστιος. Η πολύπλευρη και σημαντικότερη σημασία του τουρισμού έχει γίνει πλέον κατανοητή στους εκπροσώπους των 25 κρατών-μελών της Κοινότητας, οι οποίοι επιδιώκουν έναν νέο στόχο για τον Ευρωπαϊκό Τουρισμό: την αειφορία.

Αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί ενθαρρύνοντας τη διατήρηση αυτού που αποτελεί τους παράγοντες απήχησης (είτε διαφυλάττοντας την παράδοση ή το περιβάλλον είτε ενθαρρύνοντας τη γνώση των παραδόσεων), και ευνοώντας περαιτέρω την ανάπτυξη άλλων παραγόντων στο πνεύμα καλύτερης ανταγωνιστικότητας: κυρίως, και πρωτίστως, την ποιότητα.

Τα δεδομένα για τον τουρισμό, δείχνουν μία αύξηση της ζήτησης, μακροπρόθεσμα, στα οποία πρέπει να προσθέσουμε τις διαρθρωτικές αλλαγές της προσφοράς οι οποίες απορρέουν από την εξέλιξη της δημογραφικής διάρθρωσης, του επαναπροσδιορισμού των διακοπών· οι τουρίστες επιλέγουν πιο σύντομες περιόδους καταναμημένες κατά τη διάρκεια του χρόνου, λόγω των νέων μοντέλων εργασίας.

Αποκορύφωμα των μακροχρόνιων –και διόλου εύκολων– αυτών προσπαθειών της ΕΕ, και των φορέων της, για την περαιτέρω ανάπτυξη του

τουρισμού σε κοινοτικό επίπεδο, και βασικότερο επίτευγμα, αποτελεί η συμπερίληψη συγκεκριμένου τμήματος για τον τουρισμό (τμήμα 4, άρθρο III-281) στο σχέδιο της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης. Εκτιμάται ότι αυτή η νομική βάση θα επιτρέψει μια πιο συνεκτική δράση στήριξης στον τομέα του τουρισμού το βάρος της οποίας θα ενισχυθεί από την πλήρη και ολοκληρωτική συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην έγκριση των νομοθετικών μέτρων.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

1.5 Η Συνθήκη του Ευρωπαϊκού Συντάγματος: Ορόσημο για τον Ευρωπαϊκό Τουρισμό

ΤΜΗΜΑ 4: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Άρθρο III-281

1. Η Ένωση συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών στον τομέα του τουρισμού, ιδίως με την προαγωγή της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της Ένωσης στον τομέα αυτό.
Προς τούτο, η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο: α) να ενθαρρύνει τη δημιουργία περιβάλλοντος ευνοϊκού για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων στον εν λόγω τομέα, β) να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών, ιδίως με την ανταλλαγή ορθών πρακτικών.
2. Ευρωπαϊκός νόμος ή νόμος-πλαίσιο θεσπίζει ειδικά μέτρα για τη συμπλήρωση των δράσεων τις οποίες διεξάγουν τα κράτη μέλη προκειμένου να πραγματοποιήσουν τους στόχους του παρόντος άρθρου, αποκλειόμενης της οιασδήποτε εναρμόνισης των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών.

*Συνθήκη για τη Θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης,
Από το Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα – Απρίλιος 2005*

Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα υπεγράφη από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων των κρατών μελών, στις 29 Οκτωβρίου 2004, στη Ρώμη. Αποτελεί ταυτόχρονα συνθήκη που διέπεται από τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου και σύνταγμα διότι περιέχει στοιχεία συνταγματικής φύσης.

"Το Σύνταγμα αποσαφηνίζει, κατατάσσει σε κατηγορίες και απαριθμεί τις αρμοδιότητες της ΕΕ. Αναφέρει επίσης σε ποιους τομείς η Ευρωπαϊκή Ένωση

μπορεί να δράσει μόνη της (αποκλειστικές δραστηριότητες), σε ποιους τομείς μπορεί να δράσει η ίδια αλλά και τα κράτη μέλη (συντρέχουσες δραστηριότητες) και σε ποιους τομείς δεν μπορεί να δράσει παρά μόνο επικουρικά χωρίς δυνατότητες εναρμόνισης (ενέργειες υποστήριξης, συντονισμού ή συμπληρωματικής δράσης)".

Ένα Σύνταγμα για την Ευρώπη
publications.eu.int

Άρθρο 1-17

Οι τομείς υποστηρικτικής, συντονιστικής ή συμπληρωματικής δράσης

Οι τομείς υποστηρικτικής, συντονιστικής ή συμπληρωματικής δράσης

Η Ένωση έχει αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράσεις υποστήριξης, συντονισμού ή συμπλήρωσης. Οι εν λόγω τομείς δράσης είναι, στην ευρωπαϊκή τους διάσταση:

- α) η προστασία και η βελτίωση της ανθρώπινης υγείας.
- β) η βιομηχανία,
- γ) ο πολιτισμός,
- δ) ο τουρισμός,
- ε) η παιδεία, η νεολαία, ο αθλητισμός και η επαγγελματική κατάρτιση,
- στ) η πολιτική προστασία,
- η) η διοικητική συνεργασία.

*Συνθήκη για τη Θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης,
Από το Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα – Απρίλιος 2005*

Το γεγονός ότι ο τουρισμός έχει συμπεριληφθεί –έστω και στο πλαίσιο των ενεργειών της συμπληρωματικής δράσης- στη συνθήκη του Ευρωπαϊκού Συντάγματος αποτελεί σημαντικότερη επίτευξη για τον κλάδο και τους άμεσα ή έμμεσα συσχετιζόμενους. Σηματοδοτεί την αφετηρία για την προσπάθεια χάραξης κοινής τουριστικής πολιτικής των 25 κρατών μελών η οποία πλέον θα

είναι και επίσημα καταχωρημένη από τις συντονισμένες ενέργειες υποστήριξης, όπως το ορίζει το Σύνταγμα.

Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστούν οι αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας οι οποίες θέτουν τα πλαίσια μέσα στα οποία μπορεί να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί η ευρωπαϊκή τουριστική πολιτική.

Η δράση για τον τουρισμό, θα βαραίνει πρωτίστως τα κράτη-μέλη, τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και η Ένωση θα "συντονίζει, υποστηρίζει και θα συμπληρώνει" τις προβλεπόμενες ενέργειες.

1.6 Η Ευρωπαϊκή Τουριστική Πολιτική σήμερα

Βάσει στοιχείων η Ευρώπη αποτελεί τον πρώτο παγκόσμιο τουριστικό προορισμό. Οι υπηρεσίες τουρισμού και ταξιδίων συμβάλλουν άμεσα, τουλάχιστον έως το ποσοστό του 4%, στο ΑΕγχΠ της ΕΕ και αντιστοιχούν σε περισσότερες από επτά εκατομμύρια άμεσες θέσεις απασχόλησης και πάνω από δύο εκατομμύρια επιχειρήσεις, εκ των οποίων η μεγάλη πλειοψηφία είναι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), συμμετέχουν άμεσα στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών.

Επίσης, εκτιμάται ότι η διεύρυνση της Ένωσης με τα νέα κράτη μέλη με ισχυρό τουριστικό δυναμικό θα συμβάλει περαιτέρω στην ενίσχυση της οικονομικής βαρύτητας του τομέα και της σημασίας του για την ευρωπαϊκή ανάπτυξη και ότι η επέκταση του τουρισμού στα νέα κράτη μέλη θα έπρεπε να συμβάλει στην ανάπτυξη τους με ποσοστό της τάξεως του 3% του ΑΕγχΠ και τη δημιουργία 3 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας.

Επιπλέον, οι δημογραφικές τάσεις της ΕΕ δείχνουν τη σταδιακή γήρανση του πληθυσμού, κάτι που σημαίνει μια ευρύτερη τουριστική αγορά στο μέλλον για τους ηλικιωμένους πολίτες των οποίων το ενδιαφέρον επικεντρώνεται σε προορισμούς κατάλληλους για εποχιακές μακροχρόνιες διαμονές και σε ταξίδια εκτός των περιόδων αιχμής, ιδίως στο Νότο, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται οι κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες και η αγορά ακινήτων.

Ακόμα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο ενδοευρωπαϊκός τουρισμός συμβάλλει στη γνωριμία με τους πολιτισμούς και την κληρονομιά της Ευρώπης και, ως εκ τούτου, ενισχύει το αίσθημα της κοινής ταυτότητας και του κοινού πεπρωμένου μεταξύ των πολιτών της Ένωσης καθώς επίσης και ότι ο τουρισμός συμβάλλει άμεσα στην ανάπτυξη των περιοχών και μπορεί εξίσου να επηρεάσει τη συνοχή και τις εδαφικές ισορροπίες· ότι τέτοια διακυβεύματα βιωσιμότητας προϋποθέτουν τον επαρκή συντονισμό των πολιτικών της Ένωσης μέσω ολοκληρωμένων και συνεκτικών προγραμμάτων.

Σημαντικό επίσης είναι το γεγονός ότι ο τουρισμός συμβάλλει στη δημιουργία εσωτερικής ζήτησης για ποιοτικές υπηρεσίες που μπορούν να συντελέσουν στη θεαματική βελτίωση της ευρωπαϊκής οικονομίας. Ο τουρισμός σε ευρωπαϊκό επίπεδο και οι υπηρεσίες που παρέχουν οι ευρωπαϊκοί τουριστικοί πράκτορες θα πρέπει να αποτελούν παγκοσμίως σημεία αναφοράς σε ό,τι αφορά την ποιότητα, την ασφάλεια, την ψυχαγωγία και τα δικαιώματα των καταναλωτών, αυξάνοντας με τον τρόπο αυτό την ανταγωνιστικότητα του τομέα.

Σ' αυτό θα βοηθήσει ο βιώσιμος τουρισμός ο οποίος έχει ως στόχο να αμβλύνει τις επιπτώσεις του στους πόρους και να δημιουργήσει υλικές και άυλες αξίες στις φιλοξενούσες κοινότητες προωθώντας ταυτόχρονα μια διαδικασία διαρκούς βελτίωσης των εδαφικών χώρων και των υποδομών τις οποίες θα εκμεταλλεύεται ο τουρισμός.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις, αποτελούν τις κατευθυντήριες γραμμές πάνω στις οποίες οι Κοινοτικοί Φορείς του τουρισμού προσπαθούν να χαράξουν μία κοινή -ή τουλάχιστον ομόφωνη- τουριστική πολιτική. Σύμφωνα όμως με το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα ο τουρισμός δεν αποτελεί σήμερα μία κοινοτική πολιτική και, δυνάμει της **αρχής της επικουρικότητας**, υπάγεται προπάντων στη δράση των κρατών μελών.

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα, ότι ο τουρισμός επηρεάζεται από έναν μεγάλο αριθμό πολιτικών οι οποίες **υπάγονται σε κοινοτικές αρμοδιότητες** και ότι, λόγω αυτών των χαρακτηριστικών, πρέπει να λαμβάνεται σε συνεχώς μεγαλύτερο βαθμό υπόψη στο επίπεδο της Ένωσης αλλά ότι, παρά

τις διάφορες αναληφθείσες δράσεις, ο τομέας του τουρισμού δεν χαίρει, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, της δέουσας προσοχής.

Παρά τις διάφορες αντιξοότητες όμως, είναι γενικώς αποδεκτό ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει εκδηλώσει την επιθυμία να διατηρήσει την "παγκόσμια πρωτιά" της, ως τουριστικού προορισμού, καθ' ότι τα -ήδη προαναφερθέντα- πλεονεκτήματα της τουριστικής κινητικότητας στην Γηραιά Ήπειρο, δεν αφήνουν διόλου αδιάφορους τους εκπροσώπους των 25 κρατών-μελών.

Οι αναληφθείσες δράσεις στον τουριστικό τομέα, όπως παρουσιάστηκαν στο Ευρωπαϊκό Φόρουμ Τουρισμού στις 15 και 16 Οκτωβρίου 2004 στη Βουδαπέστη, αναφέρονται κυρίως:

- στην ανταγωνιστικότητα
- την ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών
- στην ασφάλεια και σταθερότητα του τουρισμού
- στη στόχευση για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού
- στη βελτίωση των μεταφορών και
- στη γνώση και προώθηση του ευρωπαϊκού τουρισμού.

Λαμβάνοντας υπόψη τη νέα πραγματικότητα στη Συνταγματική Συνθήκη η οποία επιτρέπει τις δράσεις υποστήριξης, συντονισμού και ενίσχυσης του τομέα του τουρισμού, χωρίς να διαρρηχθεί η εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας, η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να εκμεταλλευτεί την τεράστια εμπειρία της και να ξεκινήσει πρωτοβουλίες που απαντούν σε δύο θεμελιώδη κριτήρια: αποτελεσματικότητα στην επιδίωξη των στόχων και ευελιξία στην εκτέλεση τους, και ικανότητα απάντησης σε διαφορετικά οικονομικά πλαίσια, πρωτίστως σε αυτό της εποχικότητας.

1.6.1 Ανταγωνιστικότητα και ποιότητα υπηρεσιών

Το πολύ ανταγωνιστικό περιβάλλον του τουρισμού σε διεθνές επίπεδο, σε συνδυασμό με την εξασθένηση των τμημάτων της αγοράς που βρίσκονται στην κατοχή ευρωπαϊών τουριστικών πρακτόρων, καθώς και τους κινδύνους αποδυνάμωσης της θέσης της Ευρώπης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η οικονομική μεγέθυνση και η ανάπτυξη αγορών όπως αυτών της Βραζιλίας, της Κίνας, της Ινδίας και της Ρωσίας θα δημιουργήσει σημαντική πρόσθετη ζήτηση και ότι, στην Ευρώπη, οι διάφοροι κλάδοι του τουρισμού και οι τουριστικοί πράκτορες θα πρέπει να είναι έτοιμοι να ικανοποιήσουν τη ζήτηση αυτή.

Έχουν "πείσει" την Κοινότητα ότι είναι σημαντικό να υπάρξει μέριμνα ώστε οι ευρωπαϊκές ρυθμίσεις να προστατεύουν αφενός τον καταναλωτή και, αφετέρου, να συμβάλλουν στη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ευημερία της ευρωπαϊκής τουριστικής οικονομίας προωθώντας κατά προτεραιότητα τις υπηρεσίες ποιότητας.

Ζωτικής σημασίας θεωρείται η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς τουριστικών υπηρεσιών και η πραγματικά ίση μεταχείριση των δραστηριοποιούμενων στον τομέα του τουρισμού. Προτείνεται για το σκοπό αυτό την ταξινόμηση των τουριστικών υπηρεσιών σε κοινοτικό επίπεδο, η οποία να χρησιμοποιηθεί ιδίως για την κατάταξη των ξενοδοχειακών παροχών. Επίσης πρέπει να ληφθούν μέτρα με σκοπό τη σαφή αποτύπωση και εναρμόνιση των επαγγελματικών προφίλ στην τουριστική βιομηχανία ώστε να αποφευχθούν οι περιττές επικαλύψεις και να διασφαλισθούν διαφανέστερες υπηρεσίες που δεν προκαλούν σύγχυση στους καταναλωτές.

Επισημαίνεται ότι ο τουρισμός είναι ένας εκ των οικονομικών τομέων με τις μεγαλύτερες δυνατότητες ανάπτυξης και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, ιδίως για τους νέους και τις γυναίκες, εξάλλου πρόκειται για έναν τομέα αποτελούμενο από μια πλειάδα δραστηριοτήτων με διαφοροποιημένα χαρακτηριστικά παραγωγής, με ισχυρή ένταση εργασίας και σε θέση να απασχολήσει πολύ διαφοροποιημένες επαγγελματικές μορφές, τόσο ως προς την τυπολογία, όσο και ως προς το επίπεδο εξειδίκευσης.

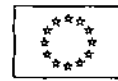
Τονίζεται συνεπώς ο σημαντικός ρόλος της **τουριστικής εκπαίδευσης** και η ανάγκη να υποστηριχθεί μια ισόρροπη και αειφόρος ανάπτυξη του τουρισμού, για την ενίσχυση των εργαζομένων στον κλάδο όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση, τη μετεκπαίδευση και ειδίκευση και για την περαιτέρω βελτίωση σχετικών υφισταμένων προσφορών.

Το πρόγραμμα δράσης της ΕΕ για την εκπαίδευση πήρε το όνομα του από τον Σωκράτη - έναν από τους πρώτους ευρωπαϊούς παιδαγωγούς.

Αναγκαιότητα λοιπόν αποτελεί η κάθε μορφής κοινής δράσης, όπως με το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (CEDEFOP) για την προώθηση της απασχόλησης, της κατάρτισης και των επαγγελματικών ικανοτήτων στον τουρισμό, προκειμένου να υπάρξει προσφορά ουσιαστικών προοπτικών σταδιοδρομίας στους επαγγελματικούς παράγοντες, να μειωθούν οι αρνητικές συνέπειες της αστάθειας του εποχιακού προσωπικού και να εξασφαλίζεται η ποιότητα των υπηρεσιών προσαρμοσμένη στις νέες τάσεις και στις αυξανόμενες απαιτήσεις της ζήτησης.

Τέλος, εκτιμάται ότι πρέπει να προσδιοριστούν τα δικαιώματα των καταναλωτών σε θέματα τουρισμού και να ενισχυθεί η προστασία τους, εντοπίζοντας μεταξύ άλλων και νέους τρόπους προστασίας, όπως η ενίσχυση των οργάνων επίλυσης διαφορών και συμφιλίωσης για τουρίστες· καλεί την Επιτροπή και τις ενδιαφερόμενες οργανώσεις να προωθήσουν την εκπροσώπηση, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, των αντιπροσωπευτικών αρχών των τουριστών ως καταναλωτών. Θα πρέπει επίσης να θεσπιστούν νέα μέτρα που θα επιτρέψουν τη βελτίωση της προστασίας των καταναλωτών και της ποιότητας των προδιαγραφών στις τουριστικές υπηρεσίες (ειδικότερα στον ξενοδοχειακό τομέα και τις περιηγήσεις) λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη τις νέες τάσεις της προσφοράς (ηλεκτρονικό εμπόριο).

1.6.2 Ασφάλεια και σταθερότητα του τουρισμού

Έχει προταθεί τα κράτη μέλη να συστήσουν σε ευρωπαϊκό επίπεδο ομάδα επαφών η οποία θα συνδέει τα κράτη μέλη με τους τουριστικούς πράκτορες με σκοπό να συντονίζει τις πληροφορίες για τη διαχείριση κρίσεων υγειονομικού χαρακτήρα, φυσικών καταστροφών ή τρομοκρατικών ενεργειών, καθώς και των προβλημάτων προσωπικής, νομικής και ποινικής ασφάλειας. Επίσης θα πρέπει να συντονιστούν -βάσει των απολογισμών των προσφάτων κρίσεων- ενέργειες οι οποίες θα αποσκοπούν στη διασφάλιση της ταχείας και άμεσης ανταπόκρισης για την προστασία των ευρωπαϊών τουριστών και την υποστήριξη των παραγόντων που θίγονται από τα συμβάντα αυτά.

Επίσης, σημαντικό θέμα αποτελεί η πυρασφάλεια στα ξενοδοχεία καθώς και η προώθηση της θέσπισης προδιαγραφών που αφορούν τα μέτρα βελτίωσης της ασφαλείας των τουριστικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων αυτών που συνδέονται με τις ευρωπαϊκές κατασκηνώσεις και τους οδηγούς για περιπετειώδη ή επικίνδυνα ταξίδια ή δραστηριότητες.

1.6.3 Αειφόρος Ευρωπαϊκός Τουρισμός: Η πρόκληση της κοινοτικής τουριστικής πολιτικής

Σε σχετική έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (PR 2004/2299) σε συνδυασμό με την ανακοίνωση της Επιτροπής «Βασικές κατευθύνσεις για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού» (COM (2003)716) αναφέρεται ότι:

- *εντοπίζει στον τουρισμό κάθε μορφή αξιοποίησης των περιβαλλοντικών πόρων τους οποίους είναι ικανός να διατηρήσει και να προστατεύσει*
- *επισημαίνει ότι στις περιοχές με σύντομες και εντατικές τουριστικές περιόδους και, συγχρόνως, με νεκρές και οικονομικά αδρανείς περιόδους, τα επίπεδα απασχόλησης στον συγκεκριμένο τομέα υφίστανται έντονες διακυμάνσεις, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η παροχή υπηρεσιών με σταθερά υψηλή ποιότητα· είναι της άποψης ότι θα πρέπει κατά συνέπεια να καταβληθούν προσπάθειες με σκοπό την παροχή περισσότερο βιώσιμων*

και σταθερών υπηρεσιών και να εξεταστούν τα μέσα για την αντιστάθμιση της ανεπαρκούς ανάπτυξης του εργατικού δυναμικού, των κεφαλαίων και των υπηρεσιών ως συνέπεια του εποχικού χαρακτήρα της εργασίας σε αυτόν τον τομέα

- ζητεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να καταβάλει προσπάθειες για ένα συντονισμό των εθνικών συστημάτων διακοπών, προκειμένου να καταστεί δυνατόν να επιτευχθεί μια πιο ισόρροπη επιβάρυνση των οδών πρόσβασης και της τουριστικής υποδομής καθώς και αποτελεσματικότερη και πιο βιώσιμη χρησιμοποίηση των ανθρωπίνων πόρων στη βάση της μείωσης των εποχιακών διακυμάνσεων της απασχόλησης
- τονίζει την ανάγκη για όλες τις συνιστώσες του κλάδου να λάβουν μέτρα ώστε να αξιοποιήσουν τη νέα ζήτηση, εκτός των περιόδων αιχμής, να οργανώσουν επισκέψεις καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και να κάνουν καλύτερη χρήση της προσφοράς σε ξενοδοχεία και σε καταλύματα· επισημαίνει για τον σκοπό αυτό τις θετικές προεκτάσεις του επιχειρηματικού και του τουρισμού συνεδρίων, του ιατρικού τουρισμού και των ιαματικών λουτρών κλπ.
- επιμένει στην ανάγκη να δημιουργηθούν υπηρεσίες για τη διαχείριση και την ανακατανομή των τουριστικών ροών στο χώρο και το χρόνο, ιδίως με την οργάνωση της τουριστικής κινητικότητας στους προορισμούς που έχουν κορεσθεί ή προσεγγίζουν το όριο των δυνατοτήτων τους
- πιστεύει επίσης ότι η σταδιακή γήρανση του πληθυσμού θα οδηγήσει σε αύξηση του αριθμού των εκτός περιόδων αιχμής τουριστών καλεί την Επιτροπή να ενθαρρύνει την ανάπτυξη του τουρισμού των ηλικιωμένων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών σε αυτόν τον τομέα
- σημειώνει ότι όλοι οι ευρωπαίοι πολίτες έχουν δικαίωμα στον τουρισμό και ότι θα πρέπει ως εκ τούτου να αναληφθεί δράση με σκοπό να εξασφαλισθεί ότι κατηγορίες χρηστών με ειδικές ανάγκες μπορούν να ασκήσουν αυτό το δικαίωμα
- εκφράζει ικανοποίηση για την εφαρμογή της σύμπραξης δημόσιου-ιδιωτικού τομέα την οποία επιτρέπει η Ομάδα εργασίας αειφόρου τουρισμού ζητεί να

συμμετέχει και να ενημερώνεται για τις εργασίες της Ομάδας και την πρόοδο τους ενόψει της εκπόνησης της ατζέντας 21 για έναν αειφόρο ευρωπαϊκό τουρισμό· η συμμετοχή των φορέων του κλάδου στην ανάλυση, στο σχεδιασμό, στην παρακολούθηση και στην αξιολόγηση της τουριστικής πολιτικής στα διάφορα πεδία πρέπει να αποτελεί συστατικό τους στοιχείο και εφαρμοστέα αρχή

- επιμένει στον θεμελιώδη ρόλο τον οποίο διαδραματίζει η εκπαίδευση για την προώθηση ενός υπεύθυνου τουρισμού και καλεί την Επιτροπή να εστιάσει περισσότερο, για τα προγράμματα της μετά το 2006, σε εκπαιδευτικές δράσεις ανταλλαγής, μαθητείας και εθελοντισμού για την ευαισθητοποίηση των νέων απέναντι στους πολιτισμούς και την τοπική πολιτιστική κληρονομιά περιοχών διακοπών και διαμονής, προκειμένου να ενθαρρύνει έναν τουρισμό με τη νοοτροπία του πολίτη, που σέβεται τον τοπικό πληθυσμό και το περιβάλλον συνιστά στην Επιτροπή να ευνοήσει επίσης τη διαδικασία απόκτησης γνώσεων και καινοτομιών μεταξύ των τουριστικών επιχειρήσεων
- στο ίδιο πνεύμα της απαίτησης για έναν υπεύθυνο τουρισμό, επαναλαμβάνει το αίτημα του προς την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν αποτρεπτικές κυρώσεις κατά των πρακτορείων ή ξενοδοχειακών αλυσίδων που προωθούν τον σεξουαλικό τουρισμό και την εκμετάλλευση αγοριών και κοριτσιών
- θεωρεί ότι η τουριστική βιομηχανία καταλαμβάνει εξέχουσα θέση στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών της Λεκάνης της Μεσογείου και αποτελεί φορέα προσέγγισης στο πλαίσιο του πολιτιστικού διαλόγου ζητεί να εξετασθεί η δυνατότητα, στο πλαίσιο της διαδικασίας της Βαρκελώνης, να δημιουργηθεί ένα πρόγραμμα ανταλλαγής για την κατάρτιση των επαγγελματιών του τομέα των δύο περιοχών
- τονίζει την ανάγκη καθιέρωσης ισορροπημένων προδιαγραφών όσον αφορά την οικοσήμανση στον τομέα του βιώσιμου τουρισμού και υποστηρίζει περαιτέρω πρωτοβουλίες που θα συμβάλλουν στο να ληφθούν περισσότερο υπόψη στοιχεία όπως τα τοπικά κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα, η προστασία του κλίματος, ο σεβασμός του τοπικού φυσικού περιβάλλοντος, η εξοικονόμηση ενέργειας, η διαχείριση του ύδατος και των

αποβλήτων, η βιώσιμη κινητικότητα με συνδυασμένες μεταφορές κλπ.

- καλεί την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να δώσουν στον τουρισμό, ως πρωταρχικό παράγοντα της οικονομίας και της αγοράς εργασίας για την Ευρώπη, εξέχουσα θέση στο πλαίσιο των στρατηγικών για την απασχόληση και των μέτρων προτεραιότητας για την καταπολέμηση της κοινωνικής αδικίας.»

1.6.4 Γνώση και η προώθηση: Σημαντικότερα "εργαλεία" του ευρωπαϊκού τουρισμού

Σημαντικότερη σε αυτόν τον τομέα θεωρείται η αναληφθείσα δράση από την Επιτροπή προκειμένου να προωθήσει την υλοποίηση αξιόπιστων και εναρμονισμένων μακροοικονομικών δεδομένων (δορυφορικούς λογαριασμούς για τον τουρισμό) που χρειάζονται για την ενίσχυση της ταυτότητας του κοινοτικού τουρισμού. Τα κράτη-μέλη θα πρέπει να συνεχίσουν την προσπάθεια σε αυτό το θέμα.

Επιτακτική θεωρείται η συντονισμένη ταχεία ενσωμάτωση των τουριστικών πρακτόρων και δημόσιων οργανισμών των νέων κρατών μελών στα υπάρχοντα δίκτυα και δομές σε ευρωπαϊκό επίπεδο, κυρίως για να συνδεθούν πλήρως - μέσω ανταλλαγών εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών- με τους τουριστικούς προορισμούς των παλαιών κρατών μελών της Ένωσης.

Αξιοπρόσεκτε είναι η πρωτοβουλία IRE (Innovating Regions in Europe - Καινοτόμες περιοχές στην Ευρώπη) η οποία επιτρέπει την ανάπτυξη ενός δικτύου ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών όσον αφορά καινοτόμες περιφερειακές πρωτοβουλίες.

Ιδιαίτερα ικανοποιητική είναι τα τελευταία χρόνια η προώθηση του προορισμού «Ευρώπη» σε παγκόσμια κλίμακα μέσω μίας Ευρωπαϊκής Πύλης Τουρισμού προσβάσιμης στους ευρωπαϊούς τουρίστες και στους τουρίστες που προέρχονται από μεγάλες χώρες εκτός Ευρώπης. Η Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τουρισμού (CET) και οι άλλοι εταίροι του σχεδίου προωθούν την εναρμόνιση γενικών πληροφοριών (πρακτικός οδηγός "Ταξιδεύοντας στην

Ευρώπη") και δεδομένων σχετικών με τους κοινούς πόρους και τα κοινά τουριστικά θέματα. Έχει επίσης προταθεί η πρόσβαση στις εθνικές πύλες μέσω της ευρωπαϊκής πύλης να οργανώνεται μέσω μίας σελίδας εναρμονισμένων θεματικών συνδέσμων.

Κλείνοντας, θα πρέπει να τονιστεί ότι το νέο πλαίσιο της ανάλυσης του τουρισμού και των προκλήσεων στη διευρυμένη Ευρώπη, επιβάλλει πλέον τον κατάλληλο και αποτελεσματικό συντονισμό και τη συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, όχι μόνο σε τοπικό ή εθνικό, αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο ώστε να αναδειχθεί η συνεργασία ως στοιχείο βιώσιμων πολιτικών και δράσεων, καθώς και βελτίωσης των επενδύσεων και της ανταγωνιστικότητας μεταξύ των κρατών μελών.

1.6.5 Τουρισμός και μεταφορές

Αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι οι μεταφορές αποτελούν θεμελιώδη τομέα για τον τουρισμό, ιδιαίτερα για τον νησιωτικό τουρισμό και, γενικότερα, για τις άκρως απομακρυσμένες περιοχές, τόσο λόγω της συμβολής τους στην ποιότητα της αλυσίδας των τουριστικών υπηρεσιών όσο και γιατί συμβάλουν στην προσβασιμότητα των προορισμών.

Έτσι λοιπόν, έχει ζητηθεί άτυπα από τις εθνικές και περιφερειακές αρχές να ενθαρρύνουν τον τουρισμό που στηρίζεται στην εσωτερική ναυσιπλοΐα μεριμνώντας για την προσφορά και τη διατήρηση δικτύων εσωτερικής ναυσιπλοΐας στην Ευρώπη για λόγους αναψυχής, με βάση ταξινομήσεις που έχουν συμφωνηθεί σε διεθνές επίπεδο.

Επίσης, η κοινότητα αποσκοπεί στη θέσπιση κατευθυντήριων γραμμών κρατικών ενισχύσεων στα περιφερειακά αεροδρόμια και στους αερομεταφορείς χαμηλού κόστους, προκειμένου να διασφαλίσει τη νομική ασφάλεια και να προσφέρει έντιμες συνθήκες ανταγωνισμού ευνοώντας την προσβασιμότητα για τους τουρίστες και την ανάπτυξη της περιοχής, υπενθυμίζει ωστόσο ότι, κατά την επιδίωξη του στόχου της αειφορίας, πρέπει να διασφαλίσουμε μία ελεγχόμενη ανάπτυξη των γραμμών χαμηλού κόστους, προκειμένου να μην πολλαπλασιαστούν οι αεροπορικές συγκοινωνίες των ίδιων περιοχών ή των κοντινών περιοχών αλλά να αναπτυχθεί μάλλον στο μέγιστο δυνατό βαθμό η διασύνδεση των αεροπορικών μεταφορών και των χερσαίων μεταφορών μαζικού χαρακτήρα.

Σημαντικό ρόλο σε αυτήν την προσπάθεια θα παίξει η προώθηση των συστημάτων έκδοσης ενιαίων εισιτηρίων για την έλξη των τουριστικών περιοχών.

Η ΕΤΕπ χρηματοδοτεί ευρύ φάσμα σχεδίων, συμπεριλαμβανομένων νέων οδικών και σιδηροδρομικών συνδέσεων που βελτιώνουν τα δίκτυα μεταφορών της Ευρώπης.

1.7 Συμπερασματικά...

Κάθε πρωτοβουλία που συνδέεται με τον τουρισμό ενόψει της προώθησης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να υποστηρίζεται υπόγραμμίζοντας τον εξαιρετο χαρακτήρα του προορισμού Ευρώπη ο οποίος πρέπει να διακρίνεται από μία ολοκληρωμένη προσέγγιση της **ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών**.

Σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο, στον οποίο οι αποστάσεις μετρώνται σε χρόνο και όπου η διαθεσιμότητα για να ταξιδέψει κανείς αυξάνει, το να επενδύσει κανείς σε έναν **αιφόρο τουρισμό** ως **πηγή οικονομικής ανάπτυξης** είναι ένα σημάδι μακρόπνοου οραματισμού το οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί και το κυριότερο **δεν θέλει να στερηθεί**.

Οι προβλεπόμενες διαρθρωτικές παρεμβάσεις οι οποίες πραγματοποιούνται προς όφελος του τουρισμού στο πλαίσιο των τρεχόντων κοινοτικών προγραμμάτων οφείλουν συνεπώς να θεσπίζονται με συντονισμένο τρόπο μεταξύ των διαφορετικών Ταμείων, ούτως ώστε επιτευχθεί μεγαλύτερη συνεκτικότητα.

Η στατιστική υπηρεσία της ΕΕ (**EUROSTAT**) εκπονεί επί του παρόντος μελέτες στον τομέα των μακροοικονομικών δεικτών για μεγαλύτερη συνεκτικότητα στην ανάλυση των ευρωπαϊκών δεδομένων (**Tourism Satellite Accounts**), για τον τουρισμό και την απασχόληση, και για την αναθεώρηση της νομοθεσίας σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία του τουρισμού, για την οποία συνεδριάζουμε.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορέσει, συνεπώς, να συμβάλλει στην ανάπτυξη του τομέα μέσω νέων εταιρικών σχέσεων που θα λαμβάνουν υπόψη όλους τους φορείς, οργανισμούς δημόσιους και ιδιωτικούς, και θα περιλαμβάνουν έναν συντονισμό που θα μπορεί να χρησιμοποιήσει τα νέα μέσα τα οποία προβλέπει η Συνταγματική Συνθήκη για την προώθηση του ευρωπαϊκού τουριστικού προορισμού.

Είναι λοιπόν θεμελιώδες για την Κοινότητα, να συνεχίσει να κινητοποιεί τους παράγοντες έχοντας διαρκή ενημέρωση για τις συνέπειες της πολιτικής

δράσης στον τομέα του τουρισμού, προκειμένου να μπορέσει να ανταποκριθεί καλύτερα στις ανάγκες σε όλους τους τομείς της κοινοτικής δράσης (φορολογία, μεταφορές, περιβάλλον, περιφερειακή πολιτική) και να περιμένει τις εξελίξεις ενός τομέα σε διαρκή διακύμανση λόγω της εξέλιξης της προσφοράς.

Η δράση αυτή θα συμβάλλει στην ανταγωνιστικότητα του τομέα, αλλά ο τομέας εξυπηρετείται καλύτερα μέσω του συντονισμού των δράσεων και της μελέτης των αποτελεσμάτων για τον τουρισμό παρά ενός υπερβολικού κανονισμού.

Εν κατακλείδι, η ορθότητα της κοινοτικής δράσης έγκειται χωρίς αμφιβολία στην επίγνωση των μεγάλων τοπικών και περιφερειακών ζητημάτων και των συγκεκριμένων δράσεων.

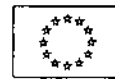

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:

Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ:

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Εισαγωγή - Το Ευρώ

Το ευρώ είναι το κοινό νόμισμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. βρίσκεται ήδη στις ζωές μας από την 1η Ιανουαρίου του 1999, όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το κατέστησε αυτοτελές νόμισμα, αντικαθιστώντας με αυτό την παλαιότερη Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ECU) σε αναλογία ένα ΕΥΡΩ προς ένα ECU.

Το σύμβολο € δημιουργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο των επικοινωνιακών δραστηριοτήτων της για το ενιαίο νόμισμα. Το σύμβολο έπρεπε να ικανοποιεί τρία κριτήρια:

- (1) Να είναι ένα εύκολα αναγνωρίσιμο σύμβολο της Ευρώπης
- (2) Να γράφεται εύκολα με το χέρι
- (3) Να είναι αισθητικά όμορφο.

Είναι εμπνευσμένο από το ελληνικό γράμμα έψιλον και αποτελεί αναφορά στην κλασική εποχή και το λίκνο του ευρωπαϊκού πολιτισμού, καθώς και το πρώτο γράμμα της λέξης "Ευρώπη".

Η κεντρική ισοτιμία της δραχμής έναντι του ευρώ, όπως αυτή επικυρώθηκε στις **19 Ιουνίου 1999**, είναι **340,75 δραχμές/ευρώ**. Ωστόσο, όπως συμβαίνει με όλα τα νομίσματα, έτσι και το ευρώ παρουσιάζει διακυμάνσεις στις χρηματαγορές. Παρόλο που οι διαφορές από την κεντρική ισοτιμία είναι μικρές, καθώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε θέσει όρια διακύμανσης της ισοτιμίας του κοινού νομίσματος, η πραγματική ισοτιμία μεταβαλλόταν. Οι κανονισμοί της ΕΕ, για τη στρογγυλοποίηση των ισοτιμιών, επέβαλαν μετατροπή προς την πλησιέστερη υποδιαίρεση, που στη συγκεκριμένη περίπτωση ήταν 1 ευρώ.

Πίνακας 2.1

Τα κέρματα και τα τραπεζογραμμάτια Ευρώ
και η αντιστοιχία τους σε δραχμές

ΚΕΡΜΑΤΑ ΕΥΡΩ	ΑΞΙΑ ΣΕ ΔΡΑΧΜΕΣ
1 λεπτό	3
2 λεπτά	7
5 λεπτά	17
10 λεπτά	34
20 λεπτά	68
50 λεπτά	170
€1	341
€2	682
ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΕΥΡΩ	ΑΞΙΑ ΣΕ ΔΡΑΧΜΕΣ
€5	1.704
€10	3.408
€20	6.815
€50	17.038
€100	34.075
€200	68.150
€500	170.375

Από την 1η Ιανουαρίου 2001 όλες οι επιχειρήσεις "μπήκαν" στη διαδικασία της διπλής τιμολόγησης των προϊόντων τους.

Ένα ενιαίο νόμισμα σημαίνει ότι όσοι ταξιδεύουν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν χρειάζεται πλέον να προμηθεύονται συνάλλαγμα, χάνοντας χρήματα σε κάθε συναλλαγή, όπως συνέβαινε πριν. Οι αποκλίσεις στις ισοτιμίες και η προμήθεια που καταβάλλεται στις τράπεζες είναι παρελθόν. Ιδιαίτερα επωφελούνται οι μικρές επιχειρήσεις (ΜΜΕ), καθώς οι καταθέσεις και οι μεταφορές χρηματικών ποσών μεταξύ κρατών-μελών γίνονται ταχύτερες και πιο φερέγγυες.

Επίσης, για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές το ενιαίο νόμισμα άρει επιπλέον την αβεβαιότητα που επικρατεί όσον αφορά την τιμή στην οποία πωλούνται τα προϊόντα.

Το ευρώ, ως ενιαίο νόμισμα είναι απώτερος στόχος της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ), η οποία με τη σειρά της αποτελεί ευρωπαϊκή φιλοδοξία για πολλές δεκαετίες και θεωρείται από πολλούς υποστηρικτές της ως απαραίτητο στάδιο για μια ενδεχόμενη πολιτική ενοποίηση. Ήδη η ψήφιση της Συνθήκης για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, στη Ρώμη, στις 24 Οκτωβρίου 2004 αποτελεί σημαντικό βήμα.

Πέραν όμως των οραμάτων αυτών, τα οποία προς το παρόν προσκρούουν σε σοβαρά πολιτικά προβλήματα και ενδοευρωπαϊκούς ανταγωνισμούς, το ενιαίο νόμισμα δημιουργήθηκε για να εξυπηρετήσει και να προωθήσει την ενιαία αγορά στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

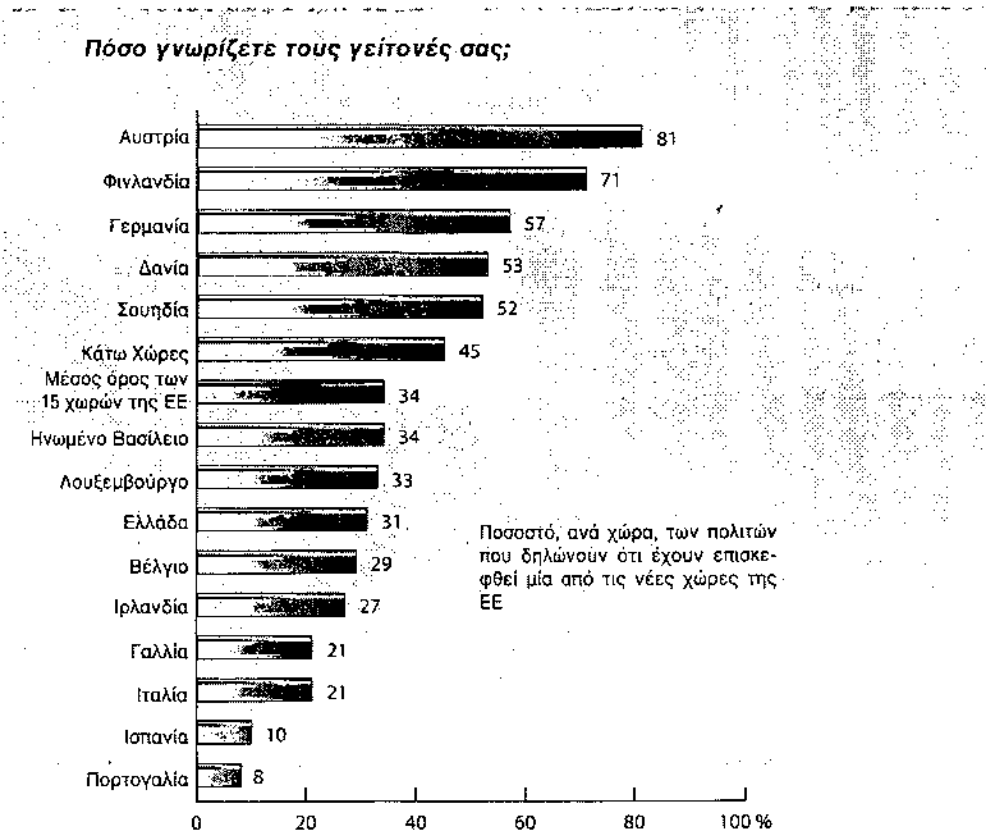
Συγκεκριμένα το ευρώ στοχεύει στο να **βελτιώσει την ευρωπαϊκή αγορά**, εξαλείφοντας τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις, παρέχοντας μια κοινή λογιστική μονάδα για τις εμπορικές δραστηριότητες, ενθαρρύνοντας το διασυνοριακό εμπόριο, τις επενδύσεις και τον ενδοκοινοτικό τουρισμό. Ήδη αποτελεί ένα ισχυρό και αξιόπιστο νόμισμα στη διεθνή οικονομία. Επιπλέον, η διαφάνεια των τιμών μεταξύ των χωρών-μελών θα αυξηθεί, εντείνοντας τον ανταγωνισμό, από τον οποίο συνήθως επωφελούνται οι καταναλωτές, αλλά και θα οδηγήσει τις επιχειρήσεις σε έναν αγώνα συγχωνεύσεων και εξαγορών, όπως συμβαίνει ήδη, μεταξύ άλλων, στον τραπεζικό και τον τηλεπικοινωνιακό τομέα.

Αν και μια πλήρης αποτίμηση των συνεπειών ενός ενιαίου νομίσματος είναι εξαιρετικά δύσκολη -καθώς είναι ακόμη πολύ νωρίς- το σίγουρο είναι ότι **ΟΝΕ και ευρώ αποτελούν την ευρωπαϊκή όψη της παγκοσμιοποίησης**.

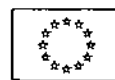
2.1 "Ευρω-Τουρισμός"

Ένα επιπλέον ουσιαστικό κεφάλαιο για τον τουρισμό είναι το ευρώ. Εφόσον ο τομέας του τουρισμού χαρακτηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από διασυνοριακές δραστηριότητες, επωφελείται σημαντικά από το ενιαίο νόμισμα. Όσον αφορά τον τουρισμό των πολιτών της ΕΕ, τρεις στους τέσσερις παραμένουν εντός της ΕΕ. Τα έξοδα των τουριστών της ΕΕ που ταξιδεύουν εντός ΕΕ έφτανε τα 115 εκατομμύρια ευρώ το έτος 2000 (μη περιλαμβανομένων των εξόδων για εσωτερικό τουρισμό). Συνεπώς, μεγάλος αριθμός των Ευρωπαίων είναι πιθανό να χρησιμοποιήσουν το ευρώ κατά τη διάρκεια των διακοπών τους. Το κοινό νόμισμα μειώνει σημαντικά τα έξοδα που προκύπτουν από την προμήθεια συναλλάγματος στον "εσω-ευρωπαϊκό" τουρισμό που προέρχεται από κατοίκους χωρών που δεν ανήκουν στην Κοινότητα.

Λίγο πριν από τη διεύρυνση, μόνο το ένα τρίτο των πολιτών της ΕΕ έχει επισκεφθεί ένα από τα νέα κράτη μέλη. Το άγνωστο προκαλεί συνήθως ανησυχία. Η γνωριμία όμως με τους γείτονές μας θα δείξει ότι μοιάζουν με μας περισσότερο απ' ό,τι φανταζόμαστε και έχουν τις ίδιες ελπίδες και προσδοκίες.

Πηγή: Ευρωβαρόμετρο — EB Flash 140, Μάρτιος 2003.

2.2 Οι επιμέρους επιπτώσεις

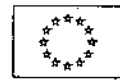
«Τα κράτη πρέπει να επιδείξουν οικονομική σύγκλιση σε μεγάλο βαθμό, η οποία αξιολογείται με βάση τέσσερα κριτήρια: χαμηλός πληθωρισμός, χαμηλά επιτόκια, σταθερά δημόσια οικονομικά και σταθερή τιμή συναλλάγματος. Επίσης δεσμεύονται για μια γερή θεμελίωση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Η ανεξάρτητη Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα –που έχει ως βασικό στόχο τη σταθερότητα- εξασφαλίζει σε μόνιμη βάση υγιή νομισματική πολιτική. Η συμφωνία σταθερότητας κι ανάπτυξης διασφαλίζει σταθερή οικονομική πολιτική και πειθαρχία.»

J. Santer (1997)

Οι προϋποθέσεις που θα μετέτρεπαν το Ευρώ σε ενιαίο νόμισμα των χωρών που θα συμμετείχαν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ), είχαν ξεκάθαρα οριστεί από τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σύμφωνα με την αντίληψη ότι η ΟΝΕ ως μια οικονομικά ομοιογενής περιοχή στην οποία οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται μεταξύ τους σε μια από τις μεγαλύτερες αγορές του κόσμου, το Ευρώ εμφανίζεται ως ένα από τα βασικά μέσα αυτής της ομογενοποίησης.

Το Ευρώ επιτρέπει στους καταναλωτές να συγκρίνουν τιμές και υπηρεσίες, απευθείας με βάση ένα ενιαίο νόμισμα, ανάμεσα στη μία χώρα και την άλλη. Επίσης συμβάλλει στην απλοποίηση των πληρωμών για προϊόντα και υπηρεσίες ενώ οι καταναλωτές κινούνται εντός της ΟΝΕ. Τέλος, παρέχει την ευκαιρία στις επιχειρήσεις αλλά και τα φυσικά πρόσωπα να επενδύσουν ή να καταθέσουν τα χρήματά τους, χωρίς το κόστος της τιμής συναλλάγματος, εντός μιας γεωγραφικής ζώνης που εκτείνεται σε όλη σχεδόν την Ευρώπη.

Παρά το γεγονός ότι η επιλογή ενός ενιαίου νομίσματος εξακολουθεί να προκαλεί έντονες συζητήσεις που φανερώνουν ότι όχι όλοι οι ειδικοί είναι σύμφωνοι στην υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η εξέλιξη αυτή έχει επιπτώσεις στον τομέα του τουρισμού, για τον οποίο η μετακίνηση των ατόμων αποτελεί το βασικότερο στοιχείο.

Επιπλέον, τα διάφορα κράτη που αποτελούν την ΟΝΕ δεν μπορούν πια να καταφεύγουν σε αμιγώς εθνικές νομοθεσίες και νομίσματα εκθέτοντας τις διεθνείς επιχειρήσεις στο έλεος επικίνδυνων νομικο-οικονομικών κατασκευών. Το Ευρώ επηρεάζει άμεσα την οικονομική δραστηριότητα στην Ευρώπη, σε σχέση με την οποία κυρίαρχα στοιχεία αποτελούν η απο-νομοθέτηση και οι επιχειρησιακές ενέργειες αναδιοργάνωσης. Αυτή η διπλή διαδικασία συμβάλλει στον τρόπο που διαμορφώνεται η προσφορά στον τουρισμό, ειδικά στις αλυσίδες ξενοδοχείων, στις υπηρεσίες ξενάγησης και στους τομείς μεταφοράς. Η εισαγωγή του Ευρώ αφήνει αναμφίβολα την υπογραφή της στην ανάπτυξη του τουρισμού στο σημείο που είναι στενά συνυφασμένη με την οικονομική δραστηριότητα. **Γενικά:** η εφαρμογή των κριτηρίων σύγκλισης έχει ήδη επίδραση σε βασικά στοιχεία της οικονομίας –επιτόκια, πληθωρισμός, τιμές συναλλάγματος- τα οποία με τη σειρά τους επηρεάζουν την προσφορά στον τουρισμό (επενδύσεις, συγχωνεύσεις, αναδομήσεις) και την ίδια την τουριστική συμπεριφορά.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ικανοποιεί πλήρως το πρώτο κριτήριο: Τα δεκαπέντε κράτη διεξήγαγαν το 40% του παγκόσμιου εμπορίου το 1995, το 65% του οποίου προερχόταν από το εσωτερικό εμπόριο εντός της Ένωσης. Τα τελευταία 25 χρόνια, οι διαφορές στο βαθμό ανάπτυξης ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη είχαν αρχίσει να μικραίνουν και αυτή η σύγκλιση έγινε πιο εμφανής με την εφαρμογή κοινών οικονομικών πολιτικών. Το τρίτο κριτήριο είναι σίγουρα το πιο δύσκολο να ικανοποιηθεί. Υπερβολική νομοθεσία και μειωμένη εργατική κινητικότητα στην Ευρώπη περιορίζουν τη δυνατότητα προσαρμογής σε ασύμμετρες κρίσεις. Το Ευρώ, ομογενοποιώντας την Ευρωπαϊκό χώρο, οδηγεί τις χώρες στην εξειδίκευση –κάθε χώρα προσανατολίζεται στη δική της «αποστολή»- και στην εφαρμογή οικονομίας της κλίμακας, με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να προβαίνουν σε συγχωνεύσεις και ανασυγκροτήσεις. Αυτή η διαδικασία αναπόφευκτα συντελεί στην κατάργηση της αυστηρής νομοθεσίας και στον αναπροσανατολισμό των επιχειρήσεων, που προκαλεί ανεργία σε κάποιες χώρες ενώ σε άλλες προωθεί την ανάπτυξη. Συνεπώς οι ασύμμετρες κρίσεις θα πρέπει να αντιμετωπίζονται είτε μέσω ειδικών οικονομικών πολιτικών που όμως έρχονται σε αντίθεση με το ενιαίο νόμισμα, ή μέσω του ομοσπονδιακού χαρακτήρα του προϋπολογισμού που προωθεί την ολοκλήρωση.

2.2.1 Ο τουρισμός ως οικονομική δραστηριότητα

Υπάρχει μια θετική σχέση ανάμεσα στο επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας και την τουριστική δραστηριότητα. Κατά γενική ομολογία, ο τουρισμός αποφέρει κέρδη μόνο στις ήδη ανεπτυγμένες ή νεο-βιομηχανοποιημένες χώρες. Η ανάπτυξη της προσφοράς τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών εξαρτάται από την ύπαρξη υποδομών, μιας αποτελεσματικής αγοράς κεφαλαίου και καλά εκπαιδευμένου προσωπικού. Αυξήσεις στην παραγωγικότητα έχουν ανοίξει το δρόμο προς μια σταθερή ζήτηση για τουριστική δραστηριότητα, που υποδηλώνει αύξηση του ελεύθερου χρόνου και μεγαλύτερα εισοδήματα.

Η σχέση ανάμεσα σε συνεκτικό χώρο και τουριστική αγορά δείχνει ότι, στον τομέα του τουρισμού, ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνεται η προσφορά επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται η ζήτηση. Το Ευρώ έχει άμεσο αποτέλεσμα στην τουριστική προσφορά στο βαθμό που επηρεάζει το περιβάλλον στο οποίο κινούνται οι επιχειρήσεις και οι καταναλωτές. Εξαλείφοντας τις διακυμάνσεις της τιμής συναλλάγματος μεταξύ των συμμετεχόντων νομισμάτων, παρέχοντας εγγύηση για σταθερές τιμές και δίνοντας τη δυνατότητα να εκφράζονται όλες οι τιμές σε μια περιοχή αποτελούμενη από διάφορα κράτη με βάση μια κοινή νομισματική μονάδα, η νομισματική ολοκλήρωση αυξάνει τη διαφάνεια της αγοράς.

Συγκεκριμένα:

- **Διαφάνεια στις τιμές.** Η ύπαρξη ενός κοινού νομίσματος σε διάφορες χώρες καθιστά πιο εύκολη για τους τουρίστες τη σύγκριση των τιμών ανάμεσα στους ποικίλους Ευρωπαϊκούς προορισμούς. Το Ευρώ λοιπόν ευνοεί τον ανταγωνισμό αφού συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών. Συνεπώς τα συγκριτικά πλεονεκτήματα ενός τόπου-προορισμού, ενισχύονται.

- **Εξαφανίζει την αγορά ξένου συναλλάγματος.** Γίνεται κατανοητό πως αυτό έχει άμεσα αποτελέσματα για τον τουρισμό.

- **Η εξάλειψη των προβλημάτων εμπιστοσύνης για συγκεκριμένα Ευρωπαϊκά νομίσματα.** Ενώ όλες οι κεντρικές τράπεζες τονίζουν τη σημασία της μακροπρόθεσμης σταθερότητας στις τιμές, κάποιες από αυτές δυσκολεύονται παραπάνω να πείσουν την αγορά πάνω σε αυτό. Αυτή η δυσπιστία μεταφράζεται σε επιτόκια. Η δημιουργία μιας ανεξάρτητης και αξιόπιστης κεντρικής τράπεζας μπορεί να συμβάλλει στη μείωση του κόστους για τη συγκράτηση του πληθωρισμού. Η αξιοπιστία της Ευρωπαϊκής κεντρικής τράπεζας συνδυασμένη με μειωμένα επιτόκια στα Ευρωπαϊκά κράτη, ενθαρρύνει τις εταιρικές επενδύσεις.

- **Η γέννηση ενός νέου διεθνούς νομίσματος.** Το ενιαίο νόμισμα δίνει τη δυνατότητα στα Κράτη-Μέλη της ΟΝΕ να είναι λιγότερο εξαρτημένα από τις νομισματικές πολιτικές που ακολουθούν άλλες μεγάλες βιομηχανικές χώρες. Όπως το δολάριο, έτσι και το Ευρώ έχει γίνει ένα διεθνές νόμισμα κι επομένως έχουμε πλέον διεθνή συμβόλαια και σε Ευρώ κι όχι μόνο σε δολάρια ή γιεν. Τα κράτη της ΟΝΕ προφυλάσσονται ακόμα περισσότερο από τις διακυμάνσεις συναλλάγματος ανάμεσα στα ισχυρά νομίσματα, παράγοντας ο οποίος διευκολύνει αναμφίβολα τη συνεχιζόμενη διεθνοποίηση των τουριστικών επιχειρήσεων.

2.2.2 Η σημασία των επιτοκίων

Ένα δυνατό νόμισμα επιφέρει μέτρια επιτόκια, επειδή εμπνέει εμπιστοσύνη. Υψηλά επιτόκια δεν είναι απαραίτητα για τη διατήρηση ή προσέγγιση κεφαλαίου. Αντίθετα, υψηλά επιτόκια χρειάζονται στην περίπτωση μιας χώρας με αδύναμο νόμισμα. Η εισαγωγή ενός κοινού νομίσματος βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό σε μια γενική εμπιστοσύνη στη διαδικασία δημιουργίας ενός αξιόπιστου διεθνούς νομίσματος. Η αξία του Ευρώ δε θεμελιώνεται μόνο σε ψυχολογικές βάσεις: η αξιοπιστία του ενισχύεται κι από έναν αριθμό οικονομικών προηγούμενων. Η Ευρώπη είναι ένας ισχυρός εξαγωγέας προϊόντων και υπηρεσιών, με πολλά έσοδα. Εντάσεις σχετικά με επιτόκια έχουν μειωθεί. Το επίπεδο των επιτοκίων είναι μια μεταβλητή-κλειδί για τις μεγάλες βιομηχανίες. Αν αναλογιστούμε τη σημασία των επενδύσεων στους τομείς που σχετίζονται με την προσφορά

τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών –ξενοδοχεία, μεταφορές- διαπιστώνουμε μια άμεση σχέση ανάμεσα στα επιτόκια και την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων επενδύσεων στον τουρισμό όσον αφορά το κόστος τους. Οποιαδήποτε αύξηση στα επιτόκια μπορεί να υποθάψει τα όποια έσοδα, ειδικά αν οι συγκεκριμένες επενδύσεις χρηματοδοτούνται μερικώς από δάνεια.

Η είσοδος του Ευρώ υποδήλωσε -και ταυτόχρονα προκάλεσε- τη σύγκλιση των επιτοκίων βραχυπρόθεσμα στο ύψος του 3-4%. Τρία στοιχεία απαιτούνται για αυτή τη σταθερότητα: Πρώτον, το δημόσιο χρέος όταν χρηματοδοτείται από την προσφυγή σε δάνεια, περιορίζει σημαντικά τα έσοδα και ανεβάζει τα επιτόκια. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ έχει επικυρώσει τη Συνθήκη του Μάαστριχ, με βάση την οποία συμμετοχή στο Ευρώ προϋποθέτει τη διατήρηση του δημόσιου ελλείμματος και χρέους κάτω από προκαθορισμένα επίπεδα. Δεύτερον, το άνοιγμα των αγορών δυναμώνει τις ανταγωνιστικές πιέσεις, που με τη σειρά τους καθιστούν λιγότερο πιθανή την εμφάνιση νέου πληθωρισμού. Ο πληθωρισμός εξαλείφοντας τη μελλοντική αξία των αποταμιεύσεων, συμβάλλει στην αύξηση των επιτοκίων. Αυτό το ενδεχόμενο έχει πλέον αντιμετωπιστεί. Τέλος, ένα από τα κριτήρια του Μάαστριχ συνδέει άμεσα τα επιτόκια στις διάφορες χώρες επιβάλλοντας το πιο μέτριο ύψος επιτοκίου.

2.2.3 Η τιμή συναλλάγματος

Η σχέση μεταξύ τιμής συναλλάγματος και οικονομικής δραστηριότητας είναι δυναμική. Βραχυπρόθεσμα, τα αποτελέσματα της τιμής συναλλάγματος στην οικονομική δραστηριότητα δικαιολογούν την προσφυγή σε ανταγωνιστική υποτίμηση σε κάποιες περιπτώσεις. Η υποτίμηση ανεβάζοντας τις τιμές των ξένων προϊόντων και ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων ενθαρρύνει τη δραστηριότητα της χώρας που καταφεύγει σε αυτή. Τονώνει την ανταγωνιστικότητα. Εντούτοις ανεβάζοντας τις τιμές των εισαγόμενων προϊόντων η υποτίμηση μπορεί να οδηγήσει στην εισαγωγή πληθωρισμού, ειδικά αν η χώρα εισάγει περισσότερα από ό,τι εξάγει.

Βασικά λοιπόν η τιμή συναλλάγματος εξαρτάται από την οικονομική δραστηριότητα. Μια χώρα γνωστή για το εμπορικό της πλεόνασμα τείνει να έχει ισχυρό νόμισμα. Από αυτή την άποψη, η Ευρώπη, όπως και η Ιαπωνία είναι ένας χώρος που χαρακτηρίζεται από χρόνια εμπορικά πλεονάσματα, γεγονός που στήριξε ένα δυνατό και σταθερό Ευρώ.

Εμπορικά πλεονάσματα προκαλούνται από την ανταγωνιστικότητα των εθνικών οικονομιών, που με τη σειρά της εξαρτάται από την επίβλεψη του πληθωρισμού. Υπάρχει λοιπόν μια στενή σχέση ανάμεσα σε πληθωρισμό, τιμή συναλλάγματος και οικονομική δραστηριότητα. Η αξία του Ευρώ δεν καθορίζεται από κάποια πολιτική βούληση, αφού η αξία ενός νομίσματος δεν μπορεί να προσδιοριστεί με διάταγμα. **Η αγορά είναι αυτή που καθορίζει την αξία των νομισμάτων μεταξύ τους λαμβάνοντας υπόψη αντικειμενικά στοιχεία.** Στην ΟΝΕ, η τιμή συναλλάγματος ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Μια σειρά από μέτρα εγγυώνται την αξιοπιστία της Τράπεζας, όπως η ανεξαρτησία της και η υιοθέτηση της Πράξης Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

2.3 Το ενιαίο νόμισμα και οι καταναλωτές - ταξιδιώτες

Η εμφάνιση του νέου νομίσματος στις αγορές των έντεκα χωρών-μελών, σήμαινε ότι οι καταναλωτές έπρεπε να εξοικειωθούν με το διαφορετικό μέγεθος, τις διαφορετικές παραστάσεις και τις διάφορες υποδιαιρέσεις του. Για αρκετό χρονικό διάστημα (που ξεπέρασε τους αρχικά οριζόμενους έξι μήνες) οι καταναλωτές είχαν τη δυνατότητα να βλέπουν τις τιμές των προϊόντων και υπηρεσιών και στα δύο νομίσματα.

Κατά γενική ομολογία τα οφέλη για τον καταναλωτή από το ενιαίο νόμισμα προκύπτουν από:

- Την **εξοικονόμηση των τραπεζικών προμηθειών** για αγοραπωλησίες συναλλάγματος, κάθε φορά που ο πολίτης ενδέχεται να ταξιδέψει σε κάποιο από τα κράτη της Νομισματικής Ένωσης.

- Τη **μεγαλύτερη διαφάνεια** όσον αφορά τις τιμές των προϊόντων. Οι καταναλωτές πλέον θα μπορούν σε κάθε χώρα να συγκρίνουν την τιμή που πληρώνουν για ένα προϊόν με την τιμή που πληρώνουν οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι πολίτες. Αυτή η διαφάνεια πιθανολογείται να φέρει αύξηση του ανταγωνισμού και πτώση των τιμών.
- Την **εξοικονόμηση χρόνου**. Οι επιχειρήσεις και οι λοιποί ενδιαφερόμενοι που ταξιδεύουν συνέχεια, δεν θα είναι πλέον υποχρεωμένοι να μετατρέπουν συνεχώς τα νομίσματά τους.
- Τη **σταθερότητα των τιμών**. Το ευρώ έχει αντιπληθωριστικές προδιαγραφές οι οποίες θα ωφελήσουν τον καταναλωτή καθώς θα μειωθεί στο ελάχιστο η διάβρωση της αγοραστικής δύναμης των εισοδημάτων πράγμα το οποίο συνέβαινε παλιότερα, λόγω του πληθωρισμού.

Μερικοί από τα 75 εκατομμύρια νέων καταναλωτών της ΕΕ.

2.4 "Εν κατακλείδι"

Η δημιουργία του Ευρώ, ως ενιαίου νομίσματος στην Ευρώπη, εξαλείφει το δεύτερο ψυχολογικό εμπόδιο –μετά τη γλώσσα- που περιορίζει τα ταξίδια εντός της ΕΕ. Τα ταξίδια είναι ένα στοιχείο που ευνοεί την ανάμιξη πληθυσμών και πολιτισμών και κατ' επέκταση την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Για πρώτη φορά στην ιστορία της Ευρώπης, αυτή η διαδικασία ολοκλήρωσης λαμβάνει χώρα με έναν ειρηνικό και οικονομικό τρόπο.

Η εισαγωγή του Ευρώ έχει ενισχύσει τη σημασία του συγκριτικού πλεονεκτήματος που εξασφαλίστηκε μέσω της μεγαλύτερης αξίας των επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού – μέσω δηλ. της παρουσίας αρμόδιων και καταξιωμένων επαγγελματιών και υπηρεσιών και προϊόντων προσαρμοσμένων στις ανάγκες και απαιτήσεις των τουριστών, οι οποίοι έτσι είναι σε θέση να κάνουν επιλογές που ανταποκρίνονται στις προσδοκίες τους χάρη στην αυξανόμενη εξοικείωση με την τουριστική αγορά.

Αν η εισαγωγή του Ευρώ είναι να επιβαρύνει τον τομέα του τουρισμού, οι επιπτώσεις του θα είναι λιγότερο αισθητές όσον αφορά την προσφορά παρά τη ζήτηση. Στο μεταξύ, οι επιπτώσεις της τιμής συναλλάγματος δεν απουσιάζουν, αλλά συνδέονται με τα επίπεδα του τουρισμού στη χώρα υπό συζήτηση, τη συνολική οικονομική δυναμική της και την ένταση του τουριστικού ρεύματος.

Η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος δεν είναι καθόλου ευτελής υπόθεση. Καθώς έχει θεμελιωθεί σε μια υγιή οικονομική σύγκλιση ως αποτέλεσμα μιας μακράς διαδικασίας οικονομικών μεταρρυθμίσεων στις οποίες οι κυβερνήσεις και όχι οι λαοί είχαν τον πρώτο λόγο, το Ευρώ έχει αναδειχθεί σε κυρίαρχο διεθνές νόμισμα γιατί βασίζεται σε νομισματική και οικονομική πολιτική καθοδηγούμενη από σταθερότητα.

Σε μια περίοδο οικονομικής αποσταθεροποίησης που φανερώνει τα όρια των μοντέλων ανάπτυξης της Ασίας, η άφιξη ενός νέου και σταθερού διεθνούς νομίσματος έχει αποτελέσει ένα κυρίαρχο παράγοντα για την αποκατάσταση της

ισορροπίας της διεθνούς οικονομίας. Μέχρι πρόσφατα, οι ΗΠΑ καταλαμβάνουν το 20% του παγκόσμιου εμπορίου, αλλά το 50% των παγκόσμιων εμπορικών συναλλαγών και το 80% των οικονομικών συναλλαγών γίνονται σε δολάρια. Το Ευρώ αποτελεί σήμερα ένα κυρίαρχο συναλλαγματικό απόθεμα.

Μέσα σε αυτό το κλίμα, γερά οικονομικά θεμέλια και ανοιχτές οικονομικές αγορές στην Ευρώπη, έχουν θετικά αποτελέσματα για τον τουρισμό. Σταθερό νόμισμα και οικονομία στην Ευρώπη, είναι οι προϋποθέσεις για ανανεωμένη και ενισχυμένη οικονομική ανάπτυξη, που ενθαρρύνει την τουριστική οικονομία σε έναν τομέα που είναι ακόμα σε στάδιο προσαρμογής στο φαινόμενο του παγκόσμιου τουριστικού ρεύματος.

*Ορισμένες από τις πολλές γλώσσες που ομιλούνται στην Ευρώπη.
Η γνώση γλωσσών είναι χρήσιμη για τις επιχειρήσεις.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

3.1 "Tourism 2020 Vision"

Έρευνα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού

Η επιλογή της εν λόγω έρευνας, ως εναρκτήρια του κεφαλαίου δεν είναι τυχαία. Υποδηλώνει την επανάπαυση των φορέων –δημόσιου και ιδιωτικού τομέα- στον κλάδο και στις δράσεις που αφορούν στον τουρισμό.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμός εξέδωσε μια σειρά μελετών με τίτλο "Tourism 2020 Vision". Η έρευνα αυτή σκοπεύει να αναγνωρίσει τις κύριες τάσεις του διεθνούς τουρισμού και στη συνέχεια να εκτιμήσει ποσοτικά τις επιπτώσεις των τάσεων αυτών επί των τουριστικών προορισμών, παρουσιάζοντας παράλληλα και κάποιες εθνικές-πολιτικές στρατηγικές (Περιοδικό "Τουρισμός και Οικονομία", Σεπτέμβριος 2001, σελ. 34-50). Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, η χώρα μας θα παρουσιάσει ρυθμό ανάπτυξης μικρότερο από το μέσο όρο της περιοχής, αλλά επίσης και οι περισσότερες από τις γειτονικές της χώρες αναπτύσσονται σαφώς με ταχύτερους ρυθμούς, γεγονός που επιβεβαιώνεται και στο επίπεδο των Βαλκανίων (Πίνακας 3.1).

Στον Πίνακα 3.2 φαίνεται ότι η Ελλάδα μαζί με Ισπανία, Ιταλία και Γαλλία εμφανίζουν τους μικρότερους ρυθμούς ανάπτυξης. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι ο κύκλος του προϊόντος και των τεσσάρων αυτών χωρών βρίσκεται στη φάση της ωρίμανσης, φάση που φαίνεται να διαρκεί πολλά χρόνια. Παράλληλα, μια σειρά "νέων" τουριστικών προορισμών εμφανίζεται ή επανεμφανίζεται καταλαμβάνοντας σημαντικό τμήμα της αγοράς. Οι "νέοι" προορισμοί απευθύνονται κατά κύριο λόγο στο εισοδηματικά χαμηλό τμήμα της αγοράς.

Πίνακας 3.1
Προβλέψεις διεθνών τουριστικών αφίξεων στα Βαλκάνια

	ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ			ΕΤΗΣΙΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (%)		
	1995	2010	2020	1995-2020	2000-2010	2010-2020
ΣΥΝΟΛΟ	25,944	53,903	79,033	4.6	4.3	3.9
ΑΛΒΑΝΙΑ	40	51	133	4.9	7.5	10.0
ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖ.	37	248	444	10.5	7.5	6.0
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	3,466	6,226	10,635	4.6	7.0	5.5
ΚΡΟΑΤΙΑ	1,324	7,454	10,017	8.4	4.3	3.0
ΕΛΛΑΔΑ	10,130	14,315	17,111	2.1	2.0	1.8
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	2,757	5,732	8,484	4.6	5.0	4.0
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	732	1,920	3,128	6.0	5.0	5.0
ΦΥΡΟΜ	147	246	364	3.7	4.0	4.0
ΤΟΥΡΚΙΑ	7,083	17,068	27,017	5.5	5.3	4.7
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	228	643	1,669	8.3	8.0	10.0

Πηγή: W.T.O., *Tourism Vision*, Vol. 4, Europe, σελ. 621.

Πίνακας 3.2
Προβλέψεις διεθνών τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα
και σε ανταγωνιστικούς προορισμούς

	ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ			ΕΤΗΣΙΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (%)		
	1995	2010	2020	1995-2020	2000-2010	2010-2020
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	2,872	8,693	17,100	7.4	7.0	7.0
ΑΛΒΑΝΙΑ	40	51	133	4.9	7.5	10.0
ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖ.	37	248	444	10.5	7.5	6.0
ΓΑΛΛΙΑ	60,033	88,237	106,093	2.3	2.1	1.9
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	228	643	1,669	8.3	8.0	10.0
ΕΛΛΑΔΑ	10,130	14,315	17,111	2.1	2.0	1.8
ΙΣΠΑΝΙΑ	38,803	61,798	73,867	2.6	2.2	1.8
ΙΣΡΑΗΛ	2,215	3,055	3,910	2.3	2.5	2.5
ΙΤΑΛΙΑ	31,052	43,881	52,451	2.1	2.0	1.8
ΚΡΟΑΤΙΑ	1,324	7,454	10,017	8.4	4.3	3.0
ΚΥΠΡΟΣ	2,100	3,041	3,893	2.5	2.5	2.5
ΜΑΛΤΑ	1,116	1,502	1,831	2.0	2.0	2.0
ΜΑΡΟΚΟ	2,602	5,465	8,692	4.9	4.9	4.8
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	732	1,920	3,128	6.0	5.0	5.0
ΤΟΥΡΚΙΑ	7,083	17,068	27,017	5.5	5.3	4.7
ΤΥΝΗΣΙΑ	4,120	6,305	8,916	3.1	3.4	3.5

Πηγή: W.T.O., *Tourism Vision*, Vol. 4, Europe, σελ. 61.

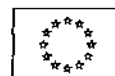
Αν δει κανείς ξεχωριστά την περίπτωση της Ελλάδας (Πίνακας 3.3), παρατηρεί ότι αν συνεχιστεί η ίδια πολιτική, μέχρι το 2020 θα εξακολουθεί να έχει την ίδια γκάμα πελατών. Καμία χώρα από αυτές που αναπτύσσουν τον εξερχόμενο τουρισμό τους με μεγάλους ρυθμούς δε θα είναι στο top των πελατών της.

Πίνακας 3.3

Προβλέψεις διεθνών τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα
από κύριες τουριστικές αγορές

ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ			ΕΤΗΣΙΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (%)		
	1995	2010	2020	1995-2020	2000-2010	2010-2020
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2,273	3,212	4,112	2.4	2.5	2.5
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	2,225	2,458	2,996	1.2	1.0	2.0
ΙΤΑΛΙΑ	643	1,271	1,627	3.8	3.0	2.5
ΓΑΛΛΙΑ	552	326	360	-1.7	0.0	1.0
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	506	559	617	0.8	1.0	1.0
ΣΟΥΗΔΙΑ	459	618	717	1.8	2.0	1.5
ΑΥΣΤΡΙΑ	347	595	725	3.0	2.5	2.0
ΔΑΝΙΑ	324	505	615	2.6	2.0	2.0
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	270	585	666	3.7	3.0	1.3
ΕΛΒΕΤΙΑ	259	444	541	3.0	2.5	2.0
ΆΛΛΕΣ	2,271	3,743	4,135	2.4	2.0	1.0
ΣΥΝΟΛΟ	10,130	14,315	17,111	2.1	2.0	1.8

Πηγή: W.T.O., Tourism Vision, Vol. 4, Europe, σελ. 74.

3.2 Σημερινή επισκόπηση του ελληνικού τουρισμού

Ενώ συγκεντρώνει όλες τις προϋποθέσεις για μελλοντική ανάπτυξη και άνθιση, ο ελληνικός τουρισμός, εν τούτοις συναντά εμπόδια προς αυτή την κατεύθυνση αφού αντιμετωπίζει επί σειρά ετών μία κρίση ποιότητας που δυσχεραίνει την ανταγωνιστική του θέση. Η μέχρι πρόσφατα κατάταξη της Ελλάδας στους φθηνούς σχετικά τουριστικούς προορισμούς, έχει αρχίσει να χάνεται, αφού υπάρχουν πλέον προορισμοί λιγότερο ακριβοί από αυτή αν συγκρίνει κανείς την τιμή και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία του Ε.Ο.Τ.^{*}, ο ελληνικός τουρισμός παρουσιάζει:

- **Εποχικότητα.** Οι περισσότερες από τις αφίξεις και διανυκτερεύσεις πραγματοποιούνται μεταξύ των μηνών Ιουλίου και Σεπτεμβρίου (Πίνακας 3.1).
- **Εξάρτηση από το διεθνή τουρισμό** ο οποίος αντιπροσωπεύει το 75,65% περίπου των συνολικών διανυκτερεύσεων, αφού οι διανυκτερεύσεις που πραγματοποιούν οι αλλοδαποί είναι 46.573.553 και το σύνολο των διανυκτερεύσεων ανέρχεται στα 61.567.209.
- **Μη ισόρροπη γεωγραφική κατανομή** της τουριστικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, οι πέντε κυριότεροι προορισμοί (μετά την πρωτεύουσα), Ηράκλειο, Ρόδος, Κως, Θεσσαλονίκη και Κέρκυρα απορροφούν το 39,22% περίπου των συνολικών αφίξεων από το εξωτερικό με 1.642.253, 1.288.923, 657.980, 1.011.472 και 961.091 αφίξεις αντίστοιχα (Πίνακας 1.10).
- **Έλλειψη κατάλληλης υποδομής** (τηλεπικοινωνίες, συγκοινωνίες, εγκαταστάσεις) σε πληθώρα τουριστικών προορισμών, καθώς και ανεπαρκές κατάλληλα ειδικευμένο προσωπικό.

* Τα πιο πρόσφατα στατιστικά στοιχεία για τον ελληνικό τουρισμό έχουν ενημερωθεί από τον Ε.Ο.Τ. στις 13.10.2003.

Πίνακας 3.4

Μοντέλο εποχικότητας 2001 και 2002
(με βάση αφίξεις από πτήσεις εξωτερικού)

(α) Μοντέλο εποχικότητας 2002 (με βάση τις αφίξεις από πτήσεις εξωτερικού)

	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ	ΡΟΔΟΣ	ΚΩΣ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	ΚΕΡΚΥΡΑ
ΙΑΝ.-ΜΑΡΤ.	7,25%	1,80%	1,01%	0,10%	11,36%	0,15%
ΑΠΡ.-ΙΟΥΝ.	31,25%	41,38%	33,02%	32,15%	27,17%	32,66%
ΙΟΥΛ.-ΣΕΠΤ.	49,15%	45,35%	56,35%	59,68%	46,57%	60,46%
ΟΚΤ.-ΔΕΚ.	12,36%	11,47%	9,61%	8,08%	14,90%	6,72%

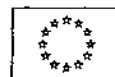
(β) Μοντέλο εποχικότητας 2001 (με βάση τις αφίξεις από πτήσεις εξωτερικού)

	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ	ΡΟΔΟΣ	ΚΩΣ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	ΚΕΡΚΥΡΑ
ΙΑΝ.-ΜΑΡΤ.	*	0,29%	0,27%	2,20%	10,98%	0,03%
ΑΠΡ.-ΙΟΥΝ.	*	35,80%	33,49%	51,53%	29,93%	33,41%
ΙΟΥΛ.-ΣΕΠΤ.	*	54,35%	57,21%	46,26%	46,37%	59,85%
ΟΚΤ.-ΔΕΚ.	*	9,56%	9,03%	0,01%	12,72%	6,71%

Όπου * : δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία.

Πηγή: Περιοδικό "Τουριστική Αγορά", Μάρτιος 2003, τεύχος 157, σελ. 52, στοιχεία ΥΠΑ.

Κρίνεται επιτακτική η ανάγκη για μία ποιοτική στροφή του ελληνικού τουρισμού με σκοπό την αναστροφή της πτωτικής πορείας του σε απόλυτους αριθμούς αφίξεων και σε μερίδιο της παγκόσμιας αγοράς (Καραβούλης, 2001, σελ. 21).

Πίνακας 3.5

Αφίξεις εξωτερικού το 2002 στους πέντε σημαντικότερους προορισμούς

	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ	ΡΟΔΟΣ	ΚΩΣ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	ΚΕΡΚΥΡΑ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	240.094	1.791	1.954	*	37.522	176
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	240.322	775	1.451	*	29.906	*
ΜΑΡΤΙΟΣ	398.095	27.007	9.660	638	47.435	1.298
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	550.529	108.160	38.762	8.609	41.970	9.033
ΜΑΪΟΣ	1.482.634	267.018	175.292	96.058	108.053	129.752
ΙΟΥΝΙΟΣ	1.754.107	304.392	211.592	106.852	124.816	175.151
ΙΟΥΛΙΟΣ	2.056.810	394.028	235.554	135.217	172.775	206.129
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	2.078.267	*	262.471	138.803	167.196	197.572
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	1.822.464	350.766	228.314	118.653	131.089	1767.396
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	921.818	180.450	121.279	53.150	70.340	64.143
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	264.125	3.919	1.756	*	33.863	72
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	311.675	3.949	838	*	46.507	369
ΣΥΝΟΛΟ	12.120.940	1.642.253	1.288.923	657.980	1.011.472	961.091

Όπου * : δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία

Πηγή: Περιοδικό "Τουριστική Αγορά", Μάρτιος 2002, τεύχος 157, σελ. 53, στοιχεία ΥΠΑ.

3.3 Προσωπικές εκτιμήσεις

Οι φιλόδοξες απόψεις που ακολούθησαν την είσοδο του ενιαίου νομίσματος στην αγορά, από την εφαρμογή του μέχρι τις μέρες μας, επιβεβαιώθηκαν, από την πλευρά της δυνατότητας που έχει πλέον η χώρα μας, να διαδραματίσει το ρόλο του περιφερειακού οικονομικού κέντρου, των Βαλκανίων αλλά και γενικότερα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Ο συνδυασμός των ήδη υπάρχουσών πολιτικών προσβάσεων σε συνδυασμό με ένα σταθερό και διεθνώς αποδεκτό νόμισμα, ευνοούν και στηρίζουν την παραπάνω διαπίστωση.

Παρ' όλα αυτά, κανένας δεν πρέπει να θεωρήσει το Ευρώ, τον "από μηχανής θεό" που θα σώσει την Ελλάδα από την οποιαδήποτε δυσμενή οικονομική θέση.

Στον σημερινό κόσμο της παγκοσμιοποίησης, που η πραγματικότητα και οι εξελίξεις του τουριστικού –και όχι μόνο- τομέα περιλαμβάνουν κάθε άλλο παρά αμελητέες προκλήσεις, διαφαίνεται επιτακτική η ανάγκη και η σημασία μιας συνεκτικής και οργανωμένης δράσης πρωτίστως σε εθνικό και έπειτα σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

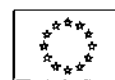
Η Ελλάδα έχει τις προϋποθέσεις να αυξήσει κατά πολύ την μερίδα που της αναλογεί από τα κέρδη του μελλοντικού ευρωπαϊκού τουρισμού.

Η τάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να στηρίξει σε περιφερειακό –και τελικά σε πανευρωπαϊκό- επίπεδο τον τουρισμό δεν θα πρέπει να μείνει ανεκμετάλλευτη από τη χώρα μας.

Ήδη, οι πρόσφατες εθνικές επιτυχίες στον αθλητισμό, στον καλλιτεχνικό χώρο, η ανάδειξη της πόλης της Πάτρας σε πολιτιστική πρωτεύουσα 2006 καθώς και ο –"καλά κρατεί"- απόηχος των Ολυμπιακών Αγώνων αποτελούν σημαντικά ερείσματα προβολής και διαφήμισης της χώρας μας, τόσο στους ευρωπαϊούς γείτονές μας, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η συγκρότηση ενός αποτελεσματικού πλάνου εθνικής τουριστικής πολιτικής θεωρείται δεδομένη προϋπόθεση και ανάγκη, προκειμένου ο ελληνικός τουρισμός να ανταπεξέλθει στα απαιτητικά κριτήρια του ανταγωνισμού που επιβάλλει η πρόσφατη διεύρυνση της Κοινότητας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η εισαγωγή του Ευρώ αποτελεί ένα γεγονός εξέχουσας σημασίας, τόσο για τις χώρες της Ευρώπης όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο, το οποίο έχει πολλαπλό αντίκτυπο σε πολιτικό, οικονομικό, κανονιστικό και τεχνικό επίπεδο. Ο τρόπος με τον οποίο ο αντίκτυπος αυτός αντιμετωπίζεται σε θέματα τουρισμού απαιτεί αναμφίβολα ένα μεγαλύτερο βαθμό συνεργασίας μεταξύ κυβερνητικών οργάνων με αρμοδιότητες στον τομέα του τουρισμού και επαγγελματιών στο χώρο.

Επιπλέον, ο τουρίστας είναι σήμερα ένας καταναλωτής με πιο εξατομικευμένες ανάγκες μίας αλυσίδας παροχών τις οποίες συνθέτει κατά βούληση, καταρτίζοντας τη διαδρομή του ανατρέχοντας συχνά στις νέες τεχνολογίες πληροφόρησης. Ως καταναλωτής, έχει απαιτήσεις ολοένα και μεγαλύτερες. Το βαλάντιο του ποικίλει, αλλά η ανάγκη για ικανοποίηση αυξάνει και η εξειδίκευση των επιλογών του απαιτεί γνώση σε βάθος και μία προσαρμοστικότητα της προσφοράς για να ανταποκριθεί στις νέες του προσδοκίες. Η πολυπλοκότητα του τομέα δεν επιτρέπει εντούτοις την απόλυτη προστασία του τουρίστα καταναλωτή και συνεπώς οι ενώσεις καταναλωτών δεν επιτυγχάνουν να καλύψουν πλήρως αυτή την έννοια.

Εξάλλου, τα ζητήματα ασφάλειας τα οποία τίθενται κυρίως μετά την 11η Σεπτεμβρίου δεν φαίνεται ότι επισύρουν μόνο αρνητικές συνέπειες. Νέες επιχειρήσεις δημιουργήθηκαν, άλλες αναδιαρθρώθηκαν, εισήχθηκαν τεχνολογικές καινοτομίες, οι πολιτικές μάρκετινγκ εκσυγχρονίστηκαν και οι συνεργασίες μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα ενισχύθηκαν.

Δεν θα πρέπει επίσης να ξεχνάμε τον ρόλο του τουρισμού ως καταλυτικού μοχλού της γνώσης της ιστορίας, του πολιτισμού και των παραδόσεων των λαών και της ποικιλομορφίας τους είναι ένας σημαντικός παράγοντας τον οποίο πρέπει να λάβουμε επίσης υπόψη. Για την ευρωπαϊκή οικονομία γενικά και ιδιαίτερα για τις περιφέρειες και τις μικροπεριφέρειες, για τις οποίες ο τομέας αυτός αποτελεί ένα μέσο διαφοροποίησης ή έναν πυλώνα για την οικονομία, ο τουρισμός

εκπροσωπεί έναν ακόμη παράγοντα ανταλλαγών πρακτικών και δυνατοτήτων καινοτομίας και ανακύκλωσης οικονομικών δραστηριοτήτων σε περιοχές που ορισμένες φορές βρίσκονται σε απερήμωση.

Από αυτήν την άποψη, οι περιφερειακές, εθνικές και ευρωπαϊκές αρχές έχουν να διαδραματίσουν έναν ρόλο στη διαχείριση του τομέα και κυρίως στη διαχείριση των κοινωνικών και οικονομικών συνεπειών για την Ευρώπη του μέλλοντος.

Η συνεχώς αυξανόμενη επιρροή της Ενωμένης Ευρώπης στα παγκόσμια δρώμενα -συμπεριλαμβανομένου του τουριστικού τομέα- σε συνδυασμό με την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος, γεγονός που της εξασφαλίζει μία από τις κυρίαρχες θέσεις στην διεθνή αγορά, είναι θέματα που θα μπορούσαμε να αναλύουμε "εσαεί"!

Το πρώτο βήμα για μια θεσμοθετημένη κοινή τουριστική πολιτική έχει γίνει. Η (υπερ)αξία του τουρισμού έχει αρχίσει να γίνεται κατανοητή στους 25! Το μέλλον της τουριστικής ανάπτυξης, σηματοδοτείται από το παρόν..

Στρέφοντας το βλέμμα της στο μέλλον, η Ένωση πρέπει να αποφασίσει ποιος είναι ο προορισμός της και πώς θα τον φθάσει. Οι λαοί της —και ιδίως οι νέοι της— πρέπει να συμμετέχουν πιο ενεργά στις αποφάσεις αυτές.

ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Το ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (17-12-1995): «Το όραμα της μεγάλης Ενωμένης Ευρώπης», σελ. 3.

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος «ΕΝΑ ΝΟΜΙΣΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ: ΕΥΡΩ».

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: «ΕΥΡΩ: ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ», Οκτώβριος 1997, Ελληνική Ελεγκτική Ανώνυμη Εταιρεία Ορκωτών Ελεγκτών (Χρ. Παναγιωτίδης, Π. Ευθυμιάδης, Ιωαν. Τέντες).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, 23 Ιανουαρίου 2003, «Το 2003 -χροιά ανόδου του ευρώ έναντι του δολαρίου».

Αγαλλοπούλου Πην. «ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΟΚ» Εκδόσεις Σάκκουλα 1989.

Alpha Τράπεζα Πίστewς «Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩ - EURO». Αθήνα, Φεβρουάριος 1997.

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. «ΕΥΡΩ : ΕΝΑ ΝΟΜΙΣΜΑ ΠΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ», Φίλ. Δ. Σαχινίδης, Γκίκας Α. Χαρδουβέλης.

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών. ΤΟ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΕΜΕΙΣ. 101 ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - 101 ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ. ΟΔΗΓΟΣ ΠΑ ΤΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ» Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, Νοέμβριος 2000.

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών. «ΕΥΡΩ: ΟΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΝΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΥΡΩ». Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, Μάρτιος 1998

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών. «Ε Ένα νόμισμα για την Ευρώπη» Εκδ. Καλειδοσκόπιο.

ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ ΑΤΕ (Περιοδική Έκδοση της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος), Σεπτέμβριος 2001, Τεύχος 6.

"Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ", μέρος της σειράς "Ευρωπαϊκή Τεκμηρίωση", Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Νίκος Μούσης, ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ". Θεσμοί και πολιτικές. Δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση.

Νίκος Μούσης, ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000.

Νίκος Γ. Ηγουμενάκης, ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ. Εκδόσεις Interbooks.

Fontaine Pascal, ΔΕΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ. Ευρωπαϊκά Κείμενα, Περιοδική έκδοση 1995, σελ. 6, 7 & 45.

"ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΛΕΙΦΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ" (COM (2003)716).

"ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ" (COM (1994)74-final).

ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΣ ΤΥΠΟΣ, "Κοινή τουριστική πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση", 7-5-2003.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, "Τροποποιείται ο χάρτης κινήτρων για τουριστικές επενδύσεις", 28-1-2003.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, "Η κατανομή των επενδύσεων ανά Περιφέρεια", 28-1-2003.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ «Ε.Ε.»

- Τεύχος 1 - ΜΑΙΟΣ 1997 - Κείμενο: Ν. Καραμπάσης. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ του Επιτρόπου Χρ. Παπουτσή. Σελ. 5-10.
- Τεύχος 2 - Ιούλιος 1997 - Κείμενο Ν. Καραμπάσης. ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΑΜ - Κέρδη και ζημιές από τη νέα Συνθήκη του Άμστερνταμ. Σελ. 4-6
- Τεύχος 4 - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1997: ΣΥΝΘΗΚΕΣ :Μετά το Μάαστριχ, το Άμστερνταμ. Σελ 20.
- Τεύχος 14 - Ιούλιος 1999. Κείμενο: Γ. Συριόπουλος. Αφιέρωμα στη πορεία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης που ξεκίνησε το 1948 από τη Χάγη για να μεταβάλλει συντρίμμια και εχθρούς σε θεμέλια και αδέρφια. Σελ. 20-23.
- Τεύχος 20 - Ιούλιος - Αύγουστος 2000. Κείμενο: Πην Αντωνοπούλου. Το μέλλον της Ελλάδας στη νέα Ευρώπη, σελ. 20
- Τεύχος 24 - Μάρτιος - Απρίλιος 2001. ΕΥΡΩ: Απαντήσεις σε βασικά καθημερινά προβλήματα που θα μας απασχολήσουν όλους μετά την κατάργηση της δραχμής και την εισαγωγή του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Tourism in Europe, Structures and Developments. Edited by: W.Ponpl - Fachhochschule Heilbronn, University of Humbertsiede, MK.

EUROPEAN COMMISSION

Committee for the study of the Economic and European Monetary Union:
"REPORT ON ECONOMIC AND MONETARY UNION IN THE EUROPEAN COMMUNITY" (Delors Committee Report). Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 1989.

"Economic Evaluation of the Internal Market", European Economy, Report and Studies No 4, 1996.

"Economic Policy in EMU: Part A, Rules and Adjustment", Economic Papers No 124, November 1997.

"Economic Policy in EMU: Part B, Specific Topics", Economic Papers No 124, November 1997.

INTERNET

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (www.hba.gr)

Ευρωπαϊκή Ένωση - Ιστοχώρος Ευρώ (www.bankofgreece.gr)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή - αντιπροσωπεία Ελλάδος (www.ee.gr)

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (www.ecb.int)

Τράπεζα της Ελλάδος (www.mof-glk.gr) (www.qsisgov.gr)

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας (www.euro-hellas.gr)

EUROPA (http://europa.eu.int/index_el.htm)

ΕΡΕΥΝΑ

"Tourism 2020 Vision". Vol. 4, Europe. Εκδόσεις Παγκοσμίου Οργανισμού Τουρισμού.

